



**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ,
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Π.Μ.Σ. (ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΙΙ): ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: κα ΟΛΓΑ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2009-2010**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της ΣΟΦΙΑΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ του ΧΡΗΣΤΟΥ

**ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ**

ΒΟΛΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2010

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η προστασία των δασικών οικοσυστημάτων συνιστά πρωταρχικό στόχο τόσο της διεθνούς όσο και της ευρωπαϊκής κοινότητας, λόγω των σημαντικών κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών λειτουργιών που επιτελούν τα δάση στην παγκόσμια περιβαλλοντική ισορροπία. Σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή έχουν σημειωθεί τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της αυξανόμενης απειλής που δέχονται τα δάση από την παράνομη υλοτόμησή τους και τις πυρκαγιές. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση των διατάξεων που αφορούν στην προστασία των δασών σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο. Το πνεύμα του νομοθετικού πλαισίου διέπεται από την αρχή της αειφορικής διαχείρισης των δασών με στόχο την παρεμπόδιση της κλιματικής αλλαγής, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και της άγριας πανίδας και την ανάπτυξη της υπαίθρου. Για την αποτελεσματική προστασία των δασών έχει αναπτυχθεί ένα δίκτυο συλλογής και ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κρατών.

Λέξεις κλειδιά: δάση, λειτουργίες, βιοποικιλότητα, παράνομη υλοτόμηση, πυρκαγιές, κλιματική αλλαγή.

SUMMARY

The protection of forest ecosystems is a major aim of the international and European community, due to the important social, economic and environmental role they serve in the international environmental balance. Crucial steps toward this direction have been made the last years because of the incoming threat of forest illegal logging and forest fires. The scope of the present essay is the presentation of the legislation for the protection of forest in the international and European level. The spirit of the legislation obeys to the principle of sustainable forest management and aims to the mitigation of climate change, the conservation of biodiversity and wildlife and the development of the rural areas. For the efficient protection of forests a network of information has been created to encourage cooperation among countries.

Key words: forest, services, biodiversity, illegal logging, forest fires, climate change

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΑΣΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ
2. ΒΑΣΙΚΑ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α΄: Ο ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ

1. Η ΔΑΣΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ
2. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ
 - 2.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ
 - 2.2 ΤΑ ΔΑΣΗ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΥΝ ΤΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ
 - 2.3 Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ
3. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΩΣ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑΦΥΛΑΞΗ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1. ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΑΣΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
2. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΓΙΑ ΤΑ ΔΑΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΔΑΣΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ
3. ΔΑΣΗ, ΔΑΣΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑ

ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΔΑΣΗ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

1. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΩΝ ΔΕΣΜΕΥΣΕΩΝ
2. ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΕΚΠΟΜΠΗΣ ΑΕΡΙΩΝ ΠΟΥ ΠΡΟΚΑΛΟΥΝ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ
3. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΨΙΛΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ UNFCCC ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΕ
4. ΔΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ Δ΄: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗ ΡΥΠΑΝΣΗ

1. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ
2. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗ ΡΥΠΑΝΣΗ

ΜΕΡΟΣ Ε΄: ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΡΑΤΩΝ, ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΜΕΡΟΣ ΣΤ΄: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Η σχέση του δικαίου με τη φύση θεωρείται δικαιολογημένα μια σχέση πολύπλευρη και πολύπλοκη (Χαϊνταρλη, 1999). Η σχέση αυτή σχηματικά συναρτάται με το εάν η φύση λαμβάνει τη θέση ‘αντικειμένου’ που το δίκαιο οφείλει να προστατεύει ή τη θέση του ‘υποκειμένου’ που έχει δικαιώματα, τα οποία θα πρέπει να ασκεί (Μαριά, 1998: 220). Τα δασικά οικοσυστήματα διαδραματίζουν ουσιώδη και καθοριστικό ρόλο στη διαφύλαξη της παγκόσμιας οικολογικής ισορροπίας και ως κοινωνικό αγαθό συμβάλλουν στην βελτίωση της ποιότητας ζωής. Ο πολυλειτουργικός ρόλος καθώς και η ιδιαίτερη φύση τους ως ευπαθών, και επομένως, εύκολα αποσταθεροποιούμενων οικοσυστημάτων υπαγορεύει την ανάγκη για ένα αποτελεσματικό πλέγμα προστατευτικών κανόνων δικαίου.

Ωστόσο το οικοδόμημα της δασικής νομοθεσίας είναι εξαιρετικά σύνθετο, καθώς απαρτίζεται από νομοθετήματα ποικίλης ύλης. Η συνθετότητα αυτή πηγάζει κυρίως από το γεγονός ότι το δάσος συνιστά οικονομικό και ταυτοχρόνως φυσικό αγαθό, με αποτέλεσμα να μην εναρμονίζονται ή να εναρμονίζονται με δυσκολία οι λειτουργίες που αυτό επιτελεί ως αγαθό με φύση και χαρακτήρα διφυή, καθώς και η σύνδεσή του με την οικονομική αξία της γης.

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η επισκόπηση των διατάξεων που λειτουργούν συνδυαστικά ή συμπληρωματικά και στοιχειοθετούν την ύπαρξη ενός ιδιαίτερα προστατευτικού καθεστώτος για την προστασία των δασών τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στα επόμενα κεφάλαια της εργασίας παρουσιάζεται το νομοθετικό πλαίσιο προστασίας των δασών σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, υπό το πρίσμα μιας συνθετικής και κριτικής προσέγγισης και στο τέλος διατυπώνονται προτάσεις ή σκέψεις για τις αναγκαίες νομοθετικές πρωτοβουλίες στο μέλλον.

1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΑΣΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ.

Σε παγκόσμιο επίπεδο τα δάση καλύπτουν σήμερα το 31% της χερσαίας επιφάνειας της γης, που αντιστοιχούν σε 4 δισεκατομμύρια εκτάρια ¹. Παραπάνω από τις μισές δασικές εκτάσεις βρίσκονται στην Ρωσία, Βραζιλία, Καναδά, ΗΠΑ και Κίνα². Στην ΕΕ βρίσκεται σήμερα το 5% των δασών του πλανήτη. Τα δάση και άλλες εκτάσεις στην ΕΕ καλύπτουν σήμερα 155 εκατομμύρια εκτάρια και 21 εκατομμύρια αντίστοιχα, δηλαδή συνολικά περισσότερο από το 42% της χερσαίας επιφάνειας της ΕΕ και συνίσταται σε ημιφυσικές συστάδες και φυτείες ενδογενών ή εισηγμένων ειδών ³.

Ωστόσο το εμβαδόν της δασοκάλυψης μειώνεται σταθερά καθώς σε παγκόσμιο επίπεδο αφενός μεν η αποδάσωση κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες, αλλά και σε άλλες, αφετέρου δε οι σχετικές αλλαγές στη χρήση γης κυρίως με τον αποχαρακτηρισμό των εκτάσεων ως δασικών, ή μη, ευθύνονται μεταξύ άλλων για το 12-15% περίπου των παγκόσμιων εκπομπών CO₂. Ο ρυθμός αποδάσωσης παγκοσμίως είναι περίπου 13 εκατ. Ha ανά έτος.

Αντιθέτως σε ευρωπαϊκό επίπεδο τα περισσότερα δάση της ΕΕ συμπεριλαμβανομένων εκείνων που είναι υπό συνεχή διαχείριση, έχουν αυξηθεί από άποψη όγκου ξυλείας και αποθέματος άνθρακα, αφαιρώντας έτσι αποτελεσματικά CO₂ από την ατμόσφαιρα.

Οι έννοιες του δάσους και της δασικής έκτασης αποτελούν τον πυρήνα της δασικής νομοθεσίας και κατ' επέκταση της δασικής προστασίας, αφού η υπαγωγή ή όχι μιας έκτασης στο προστατευτικό πεδίο των διατάξεων της δασικής νομοθεσίας, δηλαδή ο χαρακτηρισμός τους ως δασική, ή μη δασική, αυτομάτως συνεπάγεται τη δυνατότητα ή μη εκμετάλλευσής της ως προς όλες τις συνιστώσες της.

Σε παγκόσμιο επίπεδο χρησιμοποιείται ο ορισμός του δάσους και της δασικής έκτασης που έχει καθιερώσει ο Οργανισμός για τη Διατροφή και τη Γεωργία (FAO) και η Οικονομική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη (UNECE) στις

¹ Βλ. δικτυακό τόπο <http://www.fao.org/forestry/fra/62219/en>.

² Βλ. δικτυακό τόπο <http://www.fao.org/forestry/fra/28808/en>

³ Βλ. Πράσινη Βίβλο για την προστασία των δασών και τη σχετική πληροφόρηση στην ΕΕ. Προετοιμασία των δασών ενόψει της κλιματικής αλλαγής (COM 2010, 66), σ. 5

περιοδικές εκτιμήσεις τους των δασικών πόρων⁴. Οι ίδιοι ορισμοί χρησιμοποιούνται και σε ευρωπαϊκό επίπεδο όπως έχει αποφασιστεί από την Υπουργική Διάσκεψη για την προστασία των δασών στην Ευρώπη (Μαριά, 2008: 570)⁵.

Δάσος σημαίνει έκταση με κάλυψη κόμης δένδρων (ή ισοδύναμο επίπεδο φυτοκάλυψης) άνω του 10% και επιφάνεια μεγαλύτερη του 0,5 εκταρίου. Τα δένδρα πρέπει να έχουν δυνατότητα να φθάσουν σε ύψος τουλάχιστον 5 μέτρων σε ώριμη ηλικία επί τόπου. Το δάσος είναι δυνατόν να αποτελείται είτε από κλειστούς δασικούς σχηματισμούς, όπου δένδρα διαφορετικών ορόφων και υπόροφης βλάστησης καλύπτουν υψηλό ποσοστό του εδάφους, είτε από ανοικτούς δασικούς σχηματισμούς με συνεχή κάλυψη από βλάστηση, όπου η κάλυψη κόμης δένδρων υπερβαίνει το 10%. Νεαρές φυσικές συστάδες και όλες τις φυτείες που έχουν δημιουργηθεί για δασικούς σκοπούς και πρόκειται να φθάσουν σε πυκνότητα κόμης 10% ή σε ύψος δένδρων 5 μέτρων περιλαμβάνονται στα δάση, όπως και οι περιοχές που κανονικά αποτελούν τμήμα δασικής περιοχής, αλλά προσωρινά δεν καλύπτονται από φυτά λόγω ανθρώπινης παρέμβασης ή φυσικών αιτιών, αναμένεται όμως να μετατραπούν και πάλι σε δάσος.

Στον ορισμό του δάσους συμπεριλαμβάνονται δασικά φυτώρια και φυτείες σποροπαραγωγής τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του δάσους, δασικοί δρόμοι, αποψιλωμένες επιφάνειες, αντιπυρικές ζώνες και άλλες μικρές ανοικτές περιοχές εντός δάσους, δάση σε εθνικά πάρκα, προστατευόμενες περιοχές όπως είναι οι περιοχές ιδιαίτερου περιβαλλοντικού, επιστημονικού, ιστορικού, πολιτιστικού ή πνευματικού ενδιαφέροντος. Ανεμοφράκτες και προστατευτικές ζώνες δένδρων με επιφάνεια τουλάχιστον 0,5 εκτάριο και πλάτος άνω των 20 μέτρων. Τέλος συμπεριλαμβάνονται οι φυτείες δένδρων καουτσούκ και φελλοφόρων δρυών, ενώ από τον ορισμό εξαιρούνται εκτάσεις χρησιμοποιούμενες κατά κύριο λόγο για γεωργικές δραστηριότητες.

Δασική έκταση σημαίνει έκταση με κάλυψη κόμης δένδρων (ή ισοδύναμο επίπεδο φυτοκάλυψης) 5% έως 10% από δένδρα που έχουν την δυνατότητα να φθάσουν σε ύψος 5 μέτρων κατά την ωριμότητα επί τόπου, ή κάλυψη κόμης

⁴ Βλ. δικτυακό τόπο http://unece.org/timber/fra/definit_forest

⁵ Ειδικότερα βλ. Κανονισμό (ΕΚ) 2152/2003 'για την παρακολούθηση των δασών και των περιβαλλοντικών αλληλεπιδράσεων στην Κοινότητα (Εμφαση στα Δάση) όπως υιοθετούνται στο άρθρο 3 περιπτ. (α) (β) (γ) και διατηρούνται και με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1974/2006 'Λεπτομέρειες εφαρμογής του Κανονισμού 1698/2005 για τη στήριξη της γεωργικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης'. Ως νομική βάση χρησιμοποιήθηκαν τα άρθρα για την Κοινή Γεωργική Πολιτική.

δένδρων (ή ισοδύναμο επίπεδο φυτοκάλυψης) άνω του 10% από δένδρα που δεν έχουν τη δυνατότητα να φθάσουν σε ύψος 5 μέτρων κατά την ωριμότητα επιτόπου (π.χ. δένδρα-νάνοι ή υπανάπτυκτα) και κάλυψη με ξυλώδεις, ή μη θάμνους. Από τον ορισμό αυτό εξαιρούνται περιοχές καλυπτόμενες με δένδρα, ξυλώδεις ή μη θάμνους που αναφέρονται παραπάνω αλλά έχουν επιφάνεια μικρότερη του 0,5 εκταρίου και πλάτος κάτω των 20 μέτρων, οι οποίες κατατάσσονται στις ‘άλλες εκτάσεις’. Εξαιρούνται επίσης εκτάσεις χρησιμοποιούμενες κατά κύριο λόγο για γεωργικές δραστηριότητες.

Ως ‘άλλη έκταση’ νοείται κάθε έκταση μη κατατασσόμενη στα δάση ή σε άλλη δασική έκταση, η οποία ωστόσο έχει περιληφθεί στις στατιστικές δασικών πυρκαγιών σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία. Οι εκτάσεις αυτές μπορούν να περιλαμβάνουν ερεικώνες, χέρσες ή γεωργικές εκτάσεις που γειτνιάζουν με ή περικλείονται από δασική έκταση.

Ενόψει των ανωτέρω ορισμών που ισχύουν τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο διαπιστώνεται ότι μέχρι το 2003 δεν υπήρχε στο παράγωγο κοινοτικό δίκαιο αφενός μεν μια αμιγώς κοινοτική προσέγγιση αφετέρου δε μια σταθερή εννοιολογική οριοθέτηση του ορισμού του δάσους αλλά υιοθετείται ο ορισμός του FAO.

Κατά την άποψη της Μαριά (2008: 570) *‘το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο δεν εγκατέλειψε ουσιαστικά τη θεώρηση του δάσους κυρίως ως οικονομικού αγαθού, δηλαδή ως μετρήσιμων αριθμητικά μονάδων εκμετάλλευσης. Αυτό βεβαίως δεν σημαίνει ότι αγνοείται από την ΕΕ ο οικολογικός ρόλος των δασών, ο οποίος μάλιστα εξαίρεται, απλώς δεν εκλαμβάνεται ως κυρίαρχος ούτε ως κατισχύων του οικονομικού τους ρόλου και γι’ αυτό μάλλον δεν επιμένει ο ορισμός σε ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως η οργανική ενότητα ή η αλληλεπίδραση των στοιχείων της. Τέλος το στοιχείο των ελάχιστων διαστάσεων των δασών στα οποία γίνονται δειγματοληπτική έρευνα παραμένει σταθερό σε 0,5 εκτάρια, στοιχείο που συνηγορεί ότι ο ορισμός λειτουργεί προς την κατεύθυνση της απογραφής, μελέτης και της παρακολούθησης επιφανειών- μονάδων μέτρησης’.*

Ο ορισμός της έννοιας του δάσους και της δασικής έκτασης δεν είναι κοινός στις εθνικές έννομες τάξεις των κρατών μελών της ΕΕ ⁶. Στην ελληνική έννομη

⁶ Για τον διαφορετικό ορισμό του δάσους στα κράτη μέλη κυρίως ως προς τα κύρια κριτήρια και τα κατώτατα όρια που χρησιμοποιούνται ανά χώρα σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Δασικών Πληροφοριών και Επικοινωνίας (EFICS) βλ. παράρτημα II της υπ’ αριθμ. 9/2004

τάξη μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 οι άξονες συνταγματικής προστασίας των δασών είναι τρεις, οριοθετούμενοι από το εισαγόμενο με το άρθρο 24 παρ. 1 εδ. γ, δ, την ερμηνευτική δήλωση του άρθρου 24 Σ για την έννοια του δάσους και της δασικής έκτασης καθώς και τη ρητή πρόβλεψη της διαδικασίας αναδάσωσης και αναγκαστικής απαλλοτρίωσης (άρθρο 117 παρ. 3 και 4 του Σ).

Μέχρι την αναθεώρηση του 2001 δεν προσδιοριζόταν στο συνταγματικό κείμενο η έννοια του δάσους και της δασικής έκτασης ούτε διατυπωνόταν επίσημα ο ορισμός τους. Χρειάστηκε μια νομολογιακή διαδρομή πολλών ετών προκειμένου να περιληφθεί στο Σύνταγμα ο προσδιορισμός της έννοιας του δάσους και της δασικής έκτασης (Καράκωστας, 2006: 154, Μαριά, 2004).

Ο αναθεωρητικός νομοθέτης του 2001 για πρώτη φορά αποφάσισε την προσθήκη ερμηνευτικής δήλωσης στο άρθρο 24 Σ σύμφωνα με την οποία *‘Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης τους ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω οργανικό σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά’.*

Ο ανωτέρω ορισμός του δάσους και της δασικής έκτασης είχε υιοθετηθεί από την υπ’ αριθμ. 27/1999 απόφαση του ΑΕΔ με την οποία επιλύθηκε η διαφωνία που ανέκυψε από τις αποφάσεις 1874/1994 και 607/1990 ΑΠ και 3273/1996 και 1151/1997 ΣτΕ ως προς την έννοια των διατάξεων των παρ. 1 και 2 του άρθρου 3 ν. 998/1979, στις οποίες αποδίδεται ο ορισμός του δάσους και της δασικής έκτασης αντίστοιχα. Για τη στοιχειοθέτηση της έννοιας του δάσους και της δασικής έκτασης ο ΑΠ δεχόταν ότι οι διατάξεις του άρθρου 3 του ν. 998/1979 θέτουν δυο αθροιστικές προϋποθέσεις, ήτοι η οργανική ενότητα της δασικής, δεινρώδους ή θαμνώδους βλαστήσεως και η πλήρωση των προαναφερόμενων στο άρθρο 3 λειτουργιών του δάσους. Αντιθέτως το ΣτΕ έκρινε ότι οι εν λόγω διατάξεις θέτουν ως μόνη προϋπόθεση την οργανική ενότητα των αγρίων ξυλωδών φυτών, άποψη υπέρ της οποίας τάχθηκε και το ΑΕΔ.

Ο ορισμός αυτός εισάγει για πρώτη φορά το ποιοτικό κριτήριο της έννοιας της οργανικής ενότητας και την επιστημονική θεώρηση της έννοιας του δασικού

Ειδικής Έκθεσης σχετικά με τα μέτρα για τα δάση στο πλαίσιο της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης.

οικοσυστήματος. Ουσιαστικά παύει να εκλαμβάνει την προστασία του δάσους ως απλού συνόλου και το θεωρεί ως οργανικό σύνολο και ως βιοκοινότητα. (Μαριά: 2008: 560-73, Καράκωστα: ό.π., Μαριά, 2004: 462-3, Ευστρατίου: 2000, σ. 475-84, Σιούτη, 2000: 466-9, Γιαννακούρου, 2007)

Ως συνακόλουθη υποχρέωση της προηγηθείσας συνταγματικής αναθεώρησης υπήρξε η ψήφιση του Ν. 3208/2003 'για την προστασία των δασικών οικοσυστημάτων, κατάρτιση δασολογίου, ρύθμιση εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων και άλλες διατάξεις', με τον οποίο τροποποιήθηκαν οι έννοιες του δάσους και της δασικής έκτασης του Ν. 998/1979.

Πιο συγκεκριμένα, αφού επαναλαμβάνονται αυτούσιοι οι ορισμοί του Συντάγματος, στη συνέχεια επιλέγονται προς περαιτέρω εξειδίκευση οι έννοιες της 'δασοβιοκοινότητας' και του 'δασογενούς περιβάλλοντος' για τις οποίες εισάγονται πρόσθετες προϋποθέσεις, σωρευτικά πέραν και εκτός περιεχομένου των συνταγματικών ορισμών. Έτσι σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 1 'Η κατά παραγράφους 1 και 2 δασοβιοκοινότητα και το δασογενές περιβάλλον υφίσταται :

(α) όταν φύονται στην εν λόγω έκταση άγρια ξυλώδη φυτά, δυνάμενα με δασική εκμετάλλευση να παράγουν δασικά προϊόντα (δασοπονικά είδη) (β) όταν το εμβαδόν της έκτασης στην οποία φύονται εν όλω ή σποραδικά τα ως άνω δασικά είδη είναι κατ' ελάχιστον 0,3 εκτάρια, με γεωμετρική μορφή αποστρογγυλωμένη ή σε λωρίδα πλάτους τουλάχιστον τριάντα μέτρων. Η δασοβιοκοινότητα υφίσταται και το δασογενές περιβάλλον δημιουργείται και σε εκτάσεις με μικρότερο εμβαδόν από 0,3 εκτάρια, όταν λόγω τη θέσης τους βρίσκονται σε σχέση αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης με άλλες γειτονικές εκτάσεις, που συνιστούν δάσος ή δασική έκταση και (γ) όταν οι κόμεις των δασικών ειδών σε κατακόρυφη προβολή καλύπτουν τουλάχιστον το 25% (συγκόμωση 0,25) της έκτασης του εδάφους (Χατζοπούλου, 2005: 117)⁷.

⁷ Ο ν. 998/1979 όριζε στην παρ. 1 του άρθρου 3 ότι 'Ως δάσος νοείται πάσα έκταση της επιφάνειας του εδάφους, η οποία καλύπτεται εν όλω ή σποραδικώς υπό αγρίων ξυλωδών φυτών οιονδήποτε διαστάσεων και ηλικίας, αποτελούντων ως εκ της μεταξύ τους αποστάσεως και αλληλεπίδρασεως οργανική ενότητα και η οποία δύναται να προσφέρει προϊόντα εκ των ως άνω φυτών εξαγόμενα ή να συμβάλλει στη διατήρηση της φυσικής και βιολογικής ισορροπίας ή να εξυπηρετήσει την διαβίωση του ανθρώπου εντός του φυσικού περιβάλλοντος' Κατά δε την παρ. 2 του ως άνω άρθρου 3 'Ως δασική έκταση νοείται πάσα έκτασις της επιφάνειας του εδάφους καλυπτόμενη υπό αραιάς ή πενιχράς, υψηλής ή θαμνώδους, ξυλώδους βλαστήσεως οιασδήποτε διαπλάσεως και δυνάμενη να εξυπηρετήσει μίαν ή περισσότερες στην προηγούμενη παρά γραφο αναφερόμενες λειτουργίες'.

Από τη σύγκριση του συνταγματικού και του νομοθετικού ορισμού προκύπτει ότι εκτός από την ‘αναγκαία επιφάνεια’ του συνταγματικού ορισμού, την οποία προσδιόρισε ο κοινός νομοθέτης στα 0,3 εκτάρια προέβη περαιτέρω και σε εξειδίκευση με ποσοτικά κριτήρια και της δασοβιοκοινότητας, παραβιάζοντας τον πλήρη ορισμό του Συντάγματος, ο οποίος δεν περιέχει επιφύλαξη νόμου ή παραπέμπει στην οικεία επιστήμη.

Έντονα επικρίθηκε ο ανωτέρω ορισμός στον Ν. 3208/2003 για την απουσία του οικολογικού κριτηρίου, στοιχείο απαραίτητο και από το Ευρωπαϊκό Δίκαιο όπου στο προοίμιο του Κανονισμού (ΕΚ) 2152/2003 αναφέρεται ότι *‘ο ρόλος των δασών για την κοινωνία είναι σημαντικός. Εκτός του θεμελιώδους ρόλου τους στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών, τα δάση αποτελούν ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα για τη διατήρηση της φύσης, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση του περιβάλλοντος, αποτελούν καθοριστικά στοιχεία για τον κύκλο του άνθρακα, ζωτικό παράγοντα ελέγχου του υδρολογικού κύκλου’*.

Σύμφωνη λοιπόν με το κοινοτικό δίκαιο ερμηνεία είναι εκείνη η εθνική ερμηνεία που διαστέλλει τις παραπάνω έννοιες κατά τρόπο που να καλύπτει και εδάφη που δεν εμπίπτουν στον κοινοτικό ορισμό, υπό το φως της αρχής της επικουρικότητας που επιτρέπει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν εθνικά μέτρα ενισχυμένης προστασίας του περιβάλλοντος (άρθρο 176 ΣυνθΕΚ).

Τελευταία τροποποιήθηκε ο Ν. 3208/2003 με τον Ν. 3818/2010 ‘για την προστασία δασών και δασικών εκτάσεων του Νομού Αττικής, σύσταση Ειδικής Γραμματείας Επιθεώρησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας και λοιπές διατάξεις’⁸ για τις διατάξεις του οποίου διατυπώνονται πολλές επιφυλάξεις.

⁸ Το άρθρο 9 παρ. 1 του Ν. 3818/2010 (ΦΕΚ Α 17/16-2-2010) αναφέρει ότι η ‘παράγραφος 3 του άρθρου 3 του Ν. 998/1979 (ΦΕΚ 289 Α), όπως αντικαταστάθηκε με την παράγραφο 1 του άρθρου 1 του Ν. 3208/2003 (ΦΕΚ 303 Α) καταργείται πλην της περιπτώσεως υπό στοιχείο γ, η οποία διατηρείται σε ισχύ ως αυτοτελής παράγραφος 5. Οι παράγραφοι 4 και 5 του άρθρου 3 του Ν. 998/1979, όπως ισχύει αναριθμούνται αντιστοίχως σε παραγράφους 3 και 4.

2. ΒΑΣΙΚΑ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, η σημασία της προστασίας και της διαχείρισης των δασών έχει ουσιαστικά αναγνωρισθεί από το 1992 όταν η Διεθνής Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη εξέδωσε τη ‘Διακήρυξη του Ρίο για τα δάση’⁹, με την οποία υιοθετήθηκαν 15 βασικές δασοπονικές αρχές (Χριστοπούλου, 2001: 368-70). Περαιτέρω η σύμβαση –πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την αλλαγή του κλίματος (UNFCCC) αναγνωρίζει τη σημασία των δασών στο παγκόσμιο ισοζύγιο θερμοκηπικών αερίων (GHG), ενώ η σύμβαση για τη βιολογική ποικιλότητα (CBD) πραγματεύεται τη δασική βιοποικιλότητα με ένα εκτεταμένο πρόγραμμα εργασίας. Η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση της απερίμωσης (UNCCD) αναγνωρίζει επίσης τη σημαντική συμβολή των δασών στην επίτευξη των στόχων της σύμβασης.

Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, η υπουργική διάσκεψη των δασών στην Ευρώπη (MCPFE) όρισε το 1993 ως Αειφόρο Διαχείριση των Δασών (ΑΔΔ) τη *‘διαχείριση και χρήση των δασών και των δασικών εκτάσεων κατά τρόπο και σε βαθμό, ώστε να διατηρείται η βιολογική ποικιλότητα, η παραγωγικότητα τους, η ικανότητα αναγέννησης και η ζωτικότητα τους, καθώς και η ικανότητά τους να επιτελούν, τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον, τις εύλογες, οικολογικές, οικονομικές και κοινωνικές λειτουργίες σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, χωρίς να βλάπτονται άλλα οικοσυστήματα’*. Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν υπογράψει τις αποφάσεις της MCPFE, όπου επιβεβαιώνεται ότι η αειφόρος διαχείριση των δασών και η πολυλειτουργικότητά τους αποτελούν βασική προσέγγιση της δασοπονίας.

Σε επίπεδο ΕΕ για μεγάλο χρονικό διάστημα δεν υπήρχε δασική πολιτική σε αντίθεση με την επί σειρά ετών εφαρμοζόμενη ΚΑΠ, αλλά η προστασία των δασών κατευθυνόταν από τις προτεραιότητες του αγροτικού και κοινωνικού τομέα, αλλά και του περιβάλλοντος με εμφανείς φυσικά τις διαφορές στις εθνικές έννομες τάξεις. Έτσι διάσπαρτες διατάξεις για την προστασία των δασών υπάρχουν στο πλαίσιο της ΚΑΠ, της κοινοτικής πολιτικής για το περιβάλλον, της οικονομικής

⁹ Βλ. Έκθεση UNCED (Ρίο ντε Τζανέιρο 1992), παράρτημα ΙΙΙ, 2β.

εξισορρόπησης των περιφερειών, της πολιτικής του ανταγωνισμού και της πολιτικής του εμπορίου (Μοδινός, 2002: 474-94, Καράμπελα, 2001:61-5).

Μόλις τα τελευταία χρόνια υιοθετήθηκε από την ΕΕ στρατηγική για τα δάση που θέτει κοινές αρχές για την ευρωπαϊκή δασοπονία, την αειφόρο διαχείριση των δασών και την πολυλειτουργικότητα όπως αναλύονται στο επόμενο κεφάλαιο. Αναφέρεται αναλυτικά στις διεθνείς διεργασίες και δραστηριότητες που πρέπει να ακολουθηθούν σε επίπεδο ΕΕ¹⁰. Το σχέδιο δράσης για τα δάση της ΕΕ βασίζεται στη στρατηγική για τα δάση και λειτουργεί ως συντονιστικό εργαλείο δραστηριοτήτων και πολιτικών για τα δάση σε επίπεδο ΕΕ. Σκοπός του είναι μεταξύ άλλων να διαφυλαχθεί και να διευρυνθεί κατάλληλα η βιοποικιλότητα, η δέσμευση του άνθρακα, η ακεραιότητα, η υγεία και η αντοχή των δασικών οικοσυστημάτων σε πολλαπλές γεωγραφικές κλίμακες, διότι η ομαλή λειτουργία των δασικών οικοσυστημάτων είναι αποφασιστικής σημασίας για τη διατήρηση της παραγωγικής ικανότητας τους¹¹.

¹⁰ Όπως αναφέρεται στην Πράσινη Βίβλο (COM 2010/1.3.2010, 66 τελικό) ‘σε διεθνές επίπεδο η ΕΕ συνεισφέρει στην καλύτερη προστασία των δασών μέσω του σχεδίου δράσης για την επιβολή του νόμου, τη διαχείριση και το εμπόριο στο δασικό τομέα (Κανονισμός 2173/2005 του Συμβουλίου COM 2003, 251) και μιας πρωτοβουλίας για τη μείωση των εκπομπών από την αποδάσωση και την υποβάθμιση των δασών (COM 2008, 645), η οποία συντελεί στο διάλογο της UNFCCC μετά το 2012’.

¹¹ Πράσινη Βίβλος, COM 2010, 66, σ. 3

ΜΕΡΟΣ Α΄ : Ο ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ.

1. Η ΔΑΣΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ.

Η δασική στρατηγική της Ένωσης χρονολογείται από το 1998¹². Η προσέγγισή της στηρίζεται ταυτόχρονα στις δασικές πολιτικές και στις κοινοτικές πολιτικές για την αειφόρο και την αγροτική ανάπτυξη. Προκειμένου να παγιώσει τον υφιστάμενο αυτό μηχανισμό, η Επιτροπή πρότεινε να εκπονήσει πρόγραμμα δράσης για την αειφόρο διαχείριση των δασών που θα διασφαλίζει συντονισμό μεταξύ των κοινοτικών δράσεων και των εθνικών πολιτικών των κρατών μελών¹³.

Το εγχείρημα αυτό εγκρίθηκε από το Συμβούλιο, το οποίο προηγουμένως διαπίστωσε ότι είναι ανεπαρκής ο διεθνής διακανονισμός για τα δάση (ΔΔΔ) στο πλαίσιο των συμπερασμάτων του για την 5^η Σύνοδο του Φόρουμ των Ηνωμένων Εθνών για τα Δάση (UNFF). Τα δύο όργανα συμφωνούν ότι είναι γεγονός ότι ο πολυεπιστημονικός χαρακτήρας της ευρωπαϊκής δασικής στρατηγικής αποτελεί μείζον πλεονέκτημα, το οποίο επιτρέπει στους στόχους να συνδυαστούν με τους στόχους άλλων πολιτικών, όπως οι ευρωπαϊκοί στόχοι αλληλεπικαλύπτονται με τους εθνικούς και διεθνείς στόχους¹⁴.

Στις 15 Ιουνίου 2006 η Επιτροπή παρουσίασε ένα κοινοτικό σχέδιο δράσης για τα δάση (2007-2011)¹⁵ που η Επιτροπή προτίθεται να υλοποιήσει από κοινού με τα κράτη μέλη και το οποίο έχει τέσσερις στόχους¹⁶:

- (α) βελτίωση της μακροπρόθεσμης ανταγωνιστικότητας
- (β) βελτίωση και προστασία του περιβάλλοντος
- (γ) συμβολή στην ποιότητα ζωής

¹² Ψήφισμα του Συμβουλίου της 15^{ης} Δεκεμβρίου 1998 (ΕΕ C 56 της 26.2.1999)

¹³ COM 2005, 84

¹⁴ Γενική Έκθεση επί της δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2005) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

¹⁵ Το εν λόγω σχέδιο περιλαμβάνει 18 βασικές ενέργειες, βλ. COM 2006, 302

¹⁶ Κατά τη συνεδρίαση του Συμβουλίου της 19^{ης} Ιουνίου, η μεγάλη πλειοψηφία των αντιπροσωπειών των κρατών μελών δήλωσε ότι υποστηρίζει τους στόχους αυτούς καθώς και τις προτιθέμενες ενέργειες, βλ. Γενική Έκθεση (2006) επί της δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

(δ) προώθηση του συντονισμού και της επικοινωνίας

Εκτός από την στρατηγική της ΕΕ για τα δάση, το πρόγραμμα δράσης της ΕΕ για τα δάση και την ανακοίνωση σχετικά με την καινοτομία και την αειφορία των δασικών βιομηχανιών στην ΕΕ, οι οποίες είναι τα μόνα εξειδικευμένα εργαλεία πολιτικής της ΕΕ ορισμένες άλλες πολιτικές της ΕΕ σχετίζονται με τα δάση έστω και αν δεν αφορούν συγκεκριμένα τα δάση και τη δασοπονία. Πολλές καίριες δράσεις του προγράμματος δράσης της ΕΕ για τα δάση αφορούν τις πολιτικές αυτές, οι οποίες περιγράφονται εν συντομία στη συνέχεια¹⁷:

- Στο δίκτυο Natura 2000, τα δασικά ενδιαιτήματα αποτελούν σχεδόν το 20% των χαρακτηρισμένων χερσαίων τοποθεσιών
- Στην πολιτική της ΕΕ για το κλίμα αναγνωρίζεται ότι για να επιτευχθούν οι γενικοί στόχοι της πρέπει να συμβάλουν όλοι οι τομείς συμπεριλαμβανομένης της χρήσης γης, της αλλαγής χρήσης γης και των δασοπονικών δραστηριοτήτων (LULUCF)¹⁸. Η υπ' αριθμ. 406/2009/ΕΚ απόφαση επιμερισμού των προσπαθειών και η Οδηγία 2009/29/ΕΚ για το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου περιέχουν διατάξεις βάσει των οποίων η Επιτροπή κρίνει εάν πρέπει να συμπεριληφθεί η χρήση της γης, αλλαγή της χρήσης γης και οι δασοκομικές δραστηριότητες (LULUCF) στη δέσμευση της ΕΕ για τη μείωση των θερμοκηπικών αερίων.
- Ο Κανονισμός (ΕΚ) 1698/2005 του Συμβουλίου για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης (2007-2013) είναι το κύριο εργαλείο χρηματοδότησης μέτρων για τα δάση και περιέχει διατάξεις για τη συγχρηματοδότηση της δάσωσης, των πληρωμών για την πρόληψη και την αποκατάσταση περιοχών Natura 2000 και άλλα μέτρα που αφορούν τα δάση, καθώς και μεγάλες επενδύσεις στη διαχείριση των δασών και την επεξεργασία ξύλου.
- Μέτρα που αφορούν την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών σε ιδιοκτήτες δασών συμβάλλουν στην προώθηση της βιώσιμης χρήσης των δασών, την αύξηση της ευαισθητοποίησης για την κλιματική αλλαγή και την ενθάρρυνση των δράσεων μετριασμού της.
- Ο μηχανισμός πολλαπλής συμμόρφωσης μπορεί επίσης να επηρεάσει τη διαχείριση των δασών, ειδικά μετά την τροποποίηση υγειονομικού ελέγχου με

¹⁷ Όπως αναφέρονται στην Πράσινη Βίβλο σ. 18 επ.

¹⁸ COM 2007, 2, COM 2005, 35

την οποία καθιερώνεται διαχείριση των υδάτων στο πλαίσιο της καλής γεωργικής και περιβαλλοντικής κατάστασης με βάση το νέο πρότυπο ‘Δημιουργία ζωνών ανάσχεσης κατά μήκος υδατορρευμάτων’ που θα καταστεί υποχρεωτικό το αργότερο από το 2012. Δασώδεις ζώνες ανάσχεσης μπορούν να δημιουργηθούν ή να διατηρηθούν με την εφαρμογή της πολιτικής αυτής.

- Η Οδηγία 28/2009/ΕΚ σχετικά με την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Οδηγία ΑΠΕ) θέτει τον δεσμευτικό στόχο να επιτύχει η ΕΕ έως το 2020 μερίδιο ανανεώσιμης ενέργειας 20%, στο οποίο η μεγαλύτερη συνεισφορά αναμένεται από τη βιομάζα που θα προέλθει από τη γεωργία, τη δασοπονία και τα απόβλητα, για θέρμανση και παραγωγή ισχύος.
- Το σχέδιο δράσης για την αειφόρο κατανάλωση και παραγωγή και την αειφόρο βιομηχανική πολιτική σκοπό έχει τη βελτίωση των ενεργειακών και περιβαλλοντικών επιδόσεων των προϊόντων. Η πολιτική οικολογικών δημόσιων συμβάσεων της ΕΕ για δημόσιους φορείς και το αναθεωρημένο οικολογικό σήμα της ΕΕ εντάσσονται σε αυτό το σχέδιο¹⁹.
- Το κοινοτικό φυτοϋγειονομικό καθεστώς²⁰ σκοπό έχει την πρόληψη της διάδοσης ειδών ξένων προς τα δάση ή οργανισμών βλαβερών για τα δάση. Κατά την επιτελούμενη αναθεώρησή του ενδέχεται να δημιουργηθεί μεγαλύτερη ευελιξία όσον αφορά τους περιορισμούς χρήσης και εμπορίας αναπαραγωγικού δασικού υλικού ή/και την αντιμετώπιση των αποτελεσμάτων της κλιματικής αλλαγής.
- Στην οδηγία 1999/105/ΕΚ του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 1999, σχετικά με την εμπορία του δασικού πολλαπλασιαστικού υλικού²¹ αναγνωρίζεται ότι η επιλογή δασικού πολλαπλασιαστικού υλικού είναι σημαντική για τη δασοπονία και ότι το υλικό αυτό πρέπει να αρμόζει γενετικά στις διάφορες συνθήκες της τοποθεσίας και να είναι υψηλής ποιότητας.
- Με το 7ο πρόγραμμα- πλαίσιο έρευνας (7^ο ΠΠ) δρομολογήθηκε η ιδέα για τις τεχνολογικές πλατφόρμες σε περιοχές όπου η ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα, οικονομική ανάπτυξη και ευημερία εξαρτώνται πολύ από την πρόοδο στην έρευνα και την τεχνολογία. Η δασική τεχνολογική πλατφόρμα συγκεντρώνει ενδιαφερόμενους παράγοντες, με επικεφαλής τη βιομηχανία, οι οποίοι θα

¹⁹ http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/index_en.htm

²⁰ Βλ. Οδηγία 29/2000/ΕΚ της Επιτροπής

²¹ EEL 11 της 15/1/2000

καθορίσουν και θα εφαρμόσουν στρατηγικό πρόγραμμα ερευνών. Μέσω του εν λόγω προγράμματος χρηματοδοτείται η συλλογική έρευνα για τη βιώσιμη παραγωγή και διαχείριση βιολογικών πόρων από τα δάση και την πρόγνωση των επικείμενων οικολογικών αλλαγών.

- Η τρέχουσα πολιτική συνοχής υποστηρίζει τις επενδύσεις στην ανανεώσιμη ενέργεια και συγχρηματοδοτεί προγράμματα διαφύλαξης και προώθησης των φυσικών περιοχών και της βιολογικής ποικιλότητας.
- Το Ταμείο αλληλεγγύης της ΕΕ²² βοηθά τα κράτη μέλη στην αντιμετώπιση των ζημιών που προκαλούνται από μείζονες φυσικές καταστροφές, μεταξύ των οποίων οι θύελλες και οι πυρκαγιές δασών.
- Ο μηχανισμός πολιτικής προστασίας της ΕΕ προσφέρει το πλαίσιο οργάνωσης της αμοιβαίας προστασίας μεταξύ κρατών μελών για την αντιμετώπιση μεγάλων φυσικών καταστροφών, μεταξύ των οποίων οι θύελλες και οι πυρκαγιές δασών, οι οποίες υπερβαίνουν τις δυνατότητες αντίδρασης των πληττόμενων κρατών μελών²³.
- Η προσέγγιση της ΕΕ για τις φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές²⁴ που ενέκρινε πρόσφατα το Συμβούλιο²⁵ είναι πολυσχιδής και συμπεριλαμβάνει εκτίμηση και διαχείριση των κινδύνων και θέτει τις πυρκαγιές των δασών ως σημαντική προτεραιότητα του έργου της ΕΕ που αφορά την εκτίμηση και τη διαχείριση των κινδύνων²⁶.

²² Κανονισμός 2012/2002 του Συμβουλίου

²³ Απόφαση 2007/779/ΕΚ του Συμβουλίου

²⁴ COM 2009, 82

²⁵ Βλ. Συμπεράσματα του Συμβουλίου της 30^{ης} Νοεμβρίου 2009

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/NewsWord/en/jha/111537.doc>

²⁶ Για να εξασφαλισθεί η συνοχή, η διοργανική ομάδα για τη δασοπονία εντός της Επιτροπής συνεδριάζει τακτικά και συζητεί προβλήματα σχετικά με τα δάση.

2. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Τα δάση διαδραματίζουν σοβαρό ρόλο σε πολλαπλά επίπεδα και συγκαταλέγονται στα χερσαία οικοσυστήματα με τη μεγαλύτερη βιοποικιλότητα. Στα υγιή δάση με βιολογική ποικιλότητα²⁷, η συνθετότητα αυτή επιτρέπει στους οργανισμούς και τους πληθυσμούς τους να προσαρμόζονται σε μεταβαλλόμενες περιβαλλοντικά συνθήκες και να διατηρείται εν γένει η σταθερότητα του οικοσυστήματος. Τα δάση αναπτύσσονται με αργούς ρυθμούς, τα δέντρα χρειάζονται χρόνια για να αναγεννηθούν, δεκαετίες για να μεγαλώσουν και η τελική χρήση των νέων συστάδων είναι ορισμένες φορές δύσκολο να προβλεφθεί κατά τη φύτευση.

Τα δάση επιτελούν πολλές και αλληλοσυνδεόμενες κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές λειτουργίες, συχνά στον ίδιο τόπο και χρόνο. Για τη διαφύλαξη αυτών των πολλαπλών λειτουργιών απαιτούνται προσεγγίσεις ισόρροπης διαχείρισης βασισμένες σε κατάλληλες πληροφορίες για τα δάση.

2.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ

Τα δάση προσφέρουν θέσεις εργασίας, έσοδα και πρώτες ύλες για τη βιομηχανία και την ανανεώσιμη ενέργεια. Οι ιδιοκτήτες των δασών στην ΕΕ ανέρχονται σε 16 εκατ. και περίπου 350.000 άτομα απασχολούνται απευθείας στη διαχείριση των δασών²⁸. Το κύριο έσοδο από τις περισσότερες δασικές εκμεταλλεύσεις προέρχεται από την παραγωγή ξυλείας. Η πρωτογενής βιομηχανία ξύλου προσφέρει πριστή ξυλεία, πλάκες με βάση το ξύλο, χαρτοπολτό, καυσόξυλα, καθώς και ροκανίδια και φλοιό για βιοενέργεια, σε αυτήν μάλιστα απασχολούνται άνω των 2 εκατομ. ατόμων και συχνά πρόκειται για μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην ύπαιθρο.

²⁷ Για τα αισθητικά δάση βλ. Μαριά Αι. (2000), Ενημερωτικό σημείωμα στην υπ' αριθμ. 572/1999 ΣτΕ απόφαση, ΠερΔικ 4/2000, σ. 595-599

²⁸ <http://www.cepf-eu.org>

Η ξυλεία υποστηρίζει μεγάλη αλυσίδα βιομηχανιών με προστιθέμενη αξία όπως η επιπλαποιία, η οικοδομή, η τυπογραφία και οι συσκευασίες. Ο δασικός τομέας παρέχει περίπου το 8% της συνολικής προστιθέμενης αξίας της μεταποίησης. Η οικονομική σημασία του τομέα στην ύπαιθρο είναι πολύ μεγάλη, διότι τα δάση βιώσιμης διαχείρισης αποτελούν την ραχοκοκαλιά της τροφοδοσίας της πρωτογενούς βιομηχανίας ξύλου²⁹. Οι δασικές πρώτες ύλες, αγαθά και υπηρεσίες μπορούν να αποτελέσουν επίσης σημαντικότατο υπόβαθρο για την οικονομική ανάταξη και την πράσινη ανάπτυξη στην ύπαιθρο.

2.2 ΤΑ ΔΑΣΗ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΥΝ ΤΟΥΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Τα δάση είναι καίριο συστατικό στοιχείο του ευρωπαϊκού τοπίου³⁰. Πολλές ορεινές περιοχές στην Ευρώπη θα ήταν αδύνατο να κατοικηθούν χωρίς τα δάση που αποτρέπουν τις κατολισθήσεις, τις πλημμύρες, τις καταπτώσεις βράχων και τις χιονοστιβάδες σε οδικούς άξονες, σιδηρογραμμικές γραμμές, καλλιεργήσιμες εκτάσεις και κατοικημένες περιοχές.

Αυτά, λοιπόν, τα προστατευτικά δάση πρέπει να υπόκεινται σε ειδική διαχείριση για να εξασφαλίζεται σταθερή και συνεχής βλάστηση³¹. Τα δάση που υπόκεινται σε διαχείριση για λόγους αναψυχής (όπου σπανίως συμπεριλαμβάνεται η εμπορική ψυχαγωγία όπως το κυνήγι, η αναψυχή, τα αξιοθέατα, το μάζεμα φρούτων) ανεβάζουν την αξία των γειτονικών ιδιοκτησιών, ενθαρρύνουν τον τουρισμό, συμβάλλουν στην υγεία και την ευημερία και αποτελούν μέρος της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς.

²⁹ Η παραγωγή ξυλείας για τη βιομηχανία αυξανόταν σταθερά στη Δυτική Ευρώπη από το 1950 έως το 1990 και στη συνέχεια σταθεροποιήθηκε μέχρι το 2000. Παρά την αύξηση του κόστους επεξεργασίας της ξυλείας από λεπτόκορμα δένδρα και τις απαραίτητες αλλαγές στη διαχείριση των δασών, η τάση αυτή οφείλεται στις νέες τεχνολογίες επεξεργασίας και μεταποίησης, ειδικά στις δεκαετίες του '70 και του '80 και αργότερα, στην αύξηση της ανακύκλωσης του χαρτιού. Παρεμφερής τάση παρατηρήθηκε στην Ανατολική Ευρώπη, όπου η τάση σταθεροποιήθηκε περίπου στις αρχές του 1985, βλ. Πράσινη Βίβλο σ. 6.

³⁰ Βλ. την πρόσφατη ψήφιση του Ν. 3827/2010 'Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου'

³¹ Στην Αυστρία το 19% του συνόλου των δασών έχουν χαρακτηριστεί προστατευτικά δάση με τον νόμο του 1975 περί δασών. Η γαλλική νομοθεσία περί δασών κάνει διάκριση σε διάφορους τύπους προστατευτικών δασών, βλ. Πράσινη Βίβλο, COM 2010, 66, σ. 8

2.3 Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

Οι δασικές εκτάσεις συντελούν στη διαφύλαξη του τοπίου και στη γονιμότητα του εδάφους. Τα δάση προφυλάσσουν από τη διάβρωση του εδάφους και από την απερίμωση, ειδικά στις ορεινές ή ημιάνυδρες περιοχές, κυρίως περιορίζοντας την απορροή των υδάτων και μετριάζοντας την ταχύτητα των ανέμων. Εμβαθύνουν επίσης και εμπλουτίζουν τα εδάφη στα οποία αναπτύσσονται με τις χονδρές και λεπτές ρίζες τους που αποσαθρώνουν τους βράχους των οποίων η διάβρωση αποτελεί μεγάλη πηγή οργανικής ύλης των εδαφών, συμβάλλοντας έτσι στη γονιμότητα και την παραγωγικότητα του εδάφους και στη δέσμευση του άνθρακα. Οι προσπάθειες δάσωσης και αναδάσωσης για την αύξηση των δασικών εκτάσεων στην ΕΕ, καθώς και η φυσική αναγέννηση, η αύξηση των ποσοστών μεικτών δασών και τα θεριστικά μηχανήματα που είναι φιλικά προς τα εδάφη υποστηρίζουν τη λειτουργία αυτή.

Τα δε ενισχυτικά μέτρα όπως η συντόμευση των κύκλων καλλιέργειας και η αξιοποίηση των καταλοίπων υλοτομίας, πρεμνών και ριζών μπορούν να βλάψουν και να εξασθενίσουν τα εδάφη και να προκαλέσουν περισσότερες εκπομπές θερμοκηπευτικών αερίων υπό ορισμένες συνθήκες και ανάλογα με την τοπική κατάσταση.

Τα δάση διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην αποθήκευση, τον καθαρισμό και την αποδέσμευση υδάτων σε επιφανειακά υδάτινα συστήματα και τον υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα. Ο ρόλος τους ως καθαριστών, καθώς και ο ρόλος των δασικών εδαφών εμπεριέχει τη διεργασία διάσπασης ή απορρόφησης των περισσότερων ρύπων της ατμόσφαιρας που μεταφέρονται με βροχή. Τα εδάφη τους συγκρατούν μεγάλες ποσότητες υδάτων, μειώνοντας έτσι τις πλημμύρες. Πολλά κράτη μέλη αξιοποιούν τον ρόλο των δασών ως ρυθμιστών των υδάτων στην προμήθεια πόσιμου νερού³².

³² Στο Βέλγιο τα ύδατα από τα δάση της περιοχής των Αρδεννών αποτελούν την κύρια πηγή προμήθειας των Βρυξελλών και της Φλάνδρας σε νερό. Στην Γερμανία τα 2/3 του 'Wasserschutzgebiete' για την άντληση πόσιμου νερού υψηλής ποιότητας βρίσκονται κάτω από δασική έκταση. Στην Ισπανία στα δάση έχει αποδοθεί ειδικό καθεστώς λόγω της ικανότητάς τους να βελτιώνουν την ποιότητα των υδάτων.

3. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΑΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΩΣ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑΦΥΛΑΞΗ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ.

Τα δάση είναι καίριος παράγοντας της ευρωπαϊκής φύσης και φιλοξενούν τον μεγαλύτερο αριθμό σπονδυλωτών ζώων της ηπείρου. Αρκετά από τα είδη δένδρων που κυριαρχούν (π.χ. η οξιά και η αρία δρυς) στην ουσία υπάρχουν μόνον στην Ευρώπη καθιστώντας τα ευρωπαϊκά δάση ξεχωριστά. Χιλιάδες είδη εντόμων και ασπονδύλων, καθώς και πολλά φυτά ζουν μόνο σε δασικά ενδιαιτήματα που συνίστανται κυρίως σε αυτά τα δένδρα. Η διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας (από την γενετική έως την κλίμακα του τοπίου) βελτιώνει την ανθεκτικότητα των δασών και την προσαρμοστική ικανότητά τους³³.

Οι τύποι δασικών ενδιαιτημάτων που έχουν χαρακτηριστεί τόποι Natura 2000 καλύπτουν περισσότερα από 14 εκατ. Ha, αποτελώντας έτσι σχεδόν το 20% του συνολικού δικτύου Natura 2000. Το οικολογικό αυτό δίκτυο δημιουργήθηκε σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ ‘για τη διατήρηση των φυσικών ενδιαιτημάτων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας’. Πρωταρχικός σκοπός της εν λόγω Οδηγίας που αποκαλείται οδηγία ‘φυσικών ενδιαιτημάτων’ είναι η διατήρηση των φυτών και των άγριων ζώων καθώς και των ενδιαιτημάτων κοινοτικού ενδιαφέροντος. Το δίκτυο αυτό αποτελείται από ‘ειδικές ζώνες διατήρησης’ που έχουν χαρακτηριστεί από τα κράτη μέλη σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ για τη διατήρηση των άγριων πτηνών³⁴.

Η Επιτροπή θεωρεί ότι το δίκτυο μπορεί να προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα, τόσο οικονομικής φύσης (ανάπτυξη των υπηρεσιών που σχετίζονται με τα οικοσυστήματα, παροχή ειδών διατροφής και προϊόντων ξυλείας, δραστηριότητες που σχετίζονται με τις επιμέρους τοποθεσίες, όπως ο τουρισμός) όσο και κοινωνικού χαρακτήρα (διαφοροποίηση των δυνατοτήτων απασχόλησης,

³³ Βλ. Πράσινη Βίβλο όπου και περαιτέρω παραπομπές στο δικτυακό τόπο http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/nat_2000/n2kforest_en.pdf

³⁴ Για την ένταξη μίας περιοχής στο δίκτυο Natura 2000, βλ. Τα παρατήματα I (τύποι φυσικών ενδιαιτημάτων κοινοτικού ενδιαφέροντος) και II (ζωικά και φυτικά είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος) της Οδηγίας 9/43/ΕΟΚ που παρέχουν υποδείξεις όσον αφορά τον τύπο ενδιαιτημάτων και ειδών των οποίων η διατήρηση απαιτεί χαρακτηρισμό περιοχών ως ειδικών ζωνών διατήρησης. Ορισμένα από αυτά ορίζονται ως τύποι ενδιαιτημάτων ή ειδών «προτεραιότητας» (που διατρέχουν κίνδυνο εξαφάνισης). Στα παραρτήματα IV απαριθμούνται τα ζωικά και φυτικά είδη που απαιτούν ιδιαίτερα αυστηρή προστασία.

ενίσχυσης της σταθερότητας του κοινωνικού ιστού, βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, διαφύλαξη της κληρονομιάς). Ωστόσο αναγνωρίζει ότι οι οικονομικές ανάγκες θα είναι σημαντικές τόσο σε επίπεδο ενεργειών υπέρ της διατήρησης των χαρακτηρισμένων τόπων (μεμονωμένες δράσεις επενδυτικού χαρακτήρα ή μακροχρόνιες, όπως οι απαιτούμενες για την επιτήρηση της εκάστοτε τοποθεσίας) ή σε επίπεδο επιπτώσεων στις οικονομικές δραστηριότητες (μείωση των τιμών της γης, γεωργία, αλιεία, μεταφορές, κατασκευές, εξορυκτικές ή δασοπονικές δραστηριότητες)³⁵

Τα δάση που παραμένουν άθικτα από τον άνθρωπο, υπολογίζονται σε περίπου 9 εκατ. Ha, δηλαδή περίπου το 5% της συνολικής δασικής έκτασης της περιοχής του ΕΟΧ³⁶. Αυτά τα δασικά ενδιαιτήματα υπήρξαν η πηγή πολλών καλλιεργήσιμων φυτών, άγριων φρούτων, όπως και φαρμάκων που χρησιμοποιούνται σήμερα, και πρέπει να συνεχίσουν να εκπληρώνουν τη λειτουργία αυτή για τις μελλοντικές γενεές³⁷. Τα δάση στη ΝΑ Ευρώπη, στη Φιλανδία και την Σκανδιναβική Χερσόνησο και στην περιοχή της Βαλτικής είναι το καταφύγιο μεγάλων σαρκοφάγων ζώων όπως ο λύκος, η αρκούδα και ο λυγξ, τα οποία έχουν σχεδόν εξαφανισθεί σε άλλα μέρη της ΕΕ.

Η δραστήρια διαχείριση των δασών μπορεί να δημιουργήσει ποικιλότερες δομές ενδιαιτημάτων με απομίμηση των φυσικών οχλήσεων, η οποία με τη σειρά της μπορεί να ευνοήσει τη μεγαλύτερη ποικιλότητα των ειδών σε αντίθεση με την έλλειψη διαχείρισης. Η πρόσφατη εκτίμηση της Επιτροπής για την κατάσταση διατήρησης των πιο ευάλωτων ενδιαιτημάτων και ειδών της Ευρώπης που προστατεύονται από την Οδηγία για τα ενδιαιτήματα³⁸ δείχνει ότι οι τύποι ενδιαιτημάτων λειμώνων, υγροτόπων και παράκτιων περιοχών υφίστανται τη μεγαλύτερη πίεση ενώ το 1/3 των δασικών ενδιαιτημάτων κοινοτικού ενδιαφέροντος βρίσκονται σε ευνοϊκή κατάσταση διατήρησης. Η κατάσταση όμως ποικίλλει πολύ ανάλογα με την περιοχή και οι γενικές τάσεις δεν είναι προφανείς. Η έκθεση σχετικά με τον στόχο βιοποικιλότητας του 2010 στην ΕΕ δείχνει ότι ορισμένοι πληθυσμοί δασικών πτηνών, αφού προηγουμένως πέρασαν μια πτωτική

³⁵ Βλ. δικτυακό τόπο <http://europa.eu/legislation>

³⁶ Κράτη μέλη της ΕΕ, Ισλανδία, Νορβηγία, Ελβετία, Λίχτενσταιν και Τουρκία

³⁷ Η συρρίκνωση των τροπικών δασών βροχής σχετίζεται άμεσα με το ζήτημα της βιοποικιλότητας και της σχέσης της με την εκπτώχευση και τη συρρίκνωση των δικαιωμάτων των ιθαγενών λαών, βλ Μοδινός Μ. (1999), Η έννοια της βιοποικιλότητας και η Γεωγραφία των απειλών κατά των τροπικών δασών βροχής ΠερΔικ 2/1999 σ. 159 επ

³⁸ COM 2009, 358

περίοδο, έχουν πλέον σταθεροποιηθεί, ενώ το νεκρό ξύλο παραμένει σε μη βέλτιστα επίπεδα από άποψη προοπτικής της βιοποικιλότητας στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες³⁹. Η πρόσφατη παρακολούθηση της βιοποικιλότητας των δασών σε επίπεδο ΕΕ προσέφερε το υπόβαθρο με εναρμονισμένες και συγκρίσιμες πληροφορίες για τον πλούτο σε είδη δένδρων, τη δομή των δασοσυστάδων, τους τύπους δασών, το νεκρό ξύλο και τη χαμηλή βλάστηση. Στα συμπεράσματα περιλαμβάνεται η διαπίστωση ότι τα περισσότερα από τα επιτηρούμενα δάση είναι ηλικίας 60-80 ετών και συντίθεται κυρίως από ένα ή δυο είδη δένδρων και σπανίως από περισσότερα από 10 είδη. Ωστόσο, η συνολική βιοποικιλότητα δεν εξαρτάται μόνον από τα είδη των δένδρων αλλά και τη δομή των δασοσυστάδων και ως εκ τούτου από τις συνθήκες διεύθυνσης του φωτός.

Αναγκαία λοιπόν καθίσταται η προστασία και η λήψη νομοθετικών μέτρων και πολιτικών πρωτοβουλιών υπό το φως της αρχής της πρόληψης (Δαγκλή, 2008: 603, Βαρελά, 2008: 25-30)⁴⁰ για την ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας και την υποστήριξη των υπηρεσιών των δασικών οικοσυστημάτων με στόχο την ευημερία του ανθρώπου.

Η ΕΕ έχει αναλάβει σημαντικές δεσμεύσεις⁴¹. Οι επικεφαλές κρατών και κυβερνήσεων της ΕΕ συμφώνησαν το 2001 να 'αναστείλουν την υποβάθμιση της βιοποικιλότητας ως το 2010' και να 'αποκαταστήσουν τα οικολογικά ενδιαιτήματα και τα φυσικά συστήματα'.

Η διαφύλαξη της βιοποικιλότητας αποτελεί καθοριστικής σημασίας στόχο της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη και του 6^{ου} προγράμματος δράσης για το περιβάλλον

Το πρόγραμμα δράσης προβλέπει τη διαφύλαξη των σημαντικότερων οικολογικών ενδιαιτημάτων και βιολογικών ειδών στην ΕΕ. Η επίτευξη του εν λόγω στόχου προϋποθέτει την κλιμάκωση του δικτύου Natura 2000 (ως προς τον

³⁹ Έκθεση με αρ. 4/2009 του ΕΟΧ

⁴⁰ Η αρχή της πρόληψης εισήχθη στο κοινοτικό δίκαιο από τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που υπογράφηκε στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992. Διευκρινίζει (άρθρο 130 R παρ. 2) τις αρχές που πρέπει να αποτελέσουν τη βάση της πολιτικής της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος, η οποία 'βασίζεται στις αρχές της πρόβλεψης και της προληπτικής δράσης, στην αρχή της διόρθωσης, κατά προτεραιότητα στην πηγή, των βλαβών του περιβάλλοντος και στην αρχή ο ρυπαίνων πληρώνει'. Η ΕΕ είχε σαφώς καθορίσει τον Δεκέμβριο του 2000 ότι: 'Αν μια προκαταρκτική και αντικειμενική επιστημονική εκτίμηση δείχνει ότι είναι λογικό να φοβάται κανείς ότι είναι πιθανές επικίνδυνες επιπτώσεις για το περιβάλλον ή την υγεία των ανθρώπων, πρέπει να ληφθούν.. προληπτικά μέτρα...'

⁴¹ Σε εθνικό επίπεδο ο Ν. 2204/1994 έχει κυρώσει τη Σύμβαση για τη βιολογική ποικιλότητα.

χαρακτηρισμό και τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών καθώς και τη συνοχή και τη σύνδεση των επιμέρους στοιχείων του δικτύου) με την αποκατάσταση των πληθυσμών των πλέον απειλούμενων ειδών και με τη λήψη μέτρων διατήρησης της φύσης στις πλέον απόκεντρες περιφέρειες (Πούλη Σ., Γλύτσης Μ., 1998: 55). Για να είναι βιώσιμη η προστασία της βιοποικιλότητας επιβάλλεται να αναληφθεί επιπλέον δράση υπέρ των απειλούμενων ειδών πέρα του Natura 2000.

Ως εκ τούτου, το πρόγραμμα δράσης σκιαγραφεί τις μεθόδους με τις οποίες θα ήταν δυνατόν να διατηρηθούν και να αποκατασταθούν η βιοποικιλότητα και οι υπηρεσίες οικοσυστήματος στην ευρύτερη ύπαιθρο της ΕΕ. Για το σκοπό αυτό απαιτείται να εξασφαλισθεί η βέλτιστη δυνατή αξιοποίηση των μέτρων που έχουν ήδη ληφθεί στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής⁴², ιδίως για τη διατήρηση των υψηλής φυσικής αξίας καλλιεργούμενων και δασικών εκτάσεων (Δαγκλή, 2008: 592-3)⁴³.

Η εξασφάλιση μεγαλύτερης συμβατότητας μεταξύ αφενός της περιφερειακής και της χωροταξικής ανάπτυξης και αφετέρου της βιοποικιλότητας στην ΕΕ αποτελεί επίσης στόχο υψηλής προτεραιότητας του συγκεκριμένου προγράμματος δράσης (Κρητικό, 2000: 44-7), ο οποίος αναμένεται να επιτευχθεί με τη βελτίωση του σχεδιασμού σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο ώστε να λαμβάνεται περισσότερο υπόψη η βιοποικιλότητα (ήτοι οι αξιολογήσεις των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, τα έργα τα οποία χρηματοδοτεί η Κοινότητα καθώς και οι συνεργασίες με τους φορείς σχεδιασμού και υλοποίησης).

Για να ενισχυθεί ουσιαστικά η αποτελεσματικότητα της διεθνούς διακυβέρνησης στον τομέα της βιοποικιλότητας και των υπηρεσιών του οικοσυστήματος, το πρόγραμμα δράσης προτείνει να εστιαστούν οι προσπάθειες στην αποτελεσματικότερη εφαρμογή της σύμβασης για τη βιοποικιλότητα και τις αντίστοιχες συμφωνίες. Επιπλέον το πρόγραμμα δράσης προβλέπει να ενισχυθεί

⁴² Βλ. την από 22.5.2006 Ανακοίνωση της Επιτροπής, Η ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας έως το 2010-και μετέπειτα, Η υποστήριξη των υπηρεσιών οικοσυστήματος με στόχο την ευημερία του ανθρώπου (COM 2006, 216), την από 16.12.2008 Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την ενδιάμεση αξιολόγηση εφαρμογής του Προγράμματος δράσης της ΕΚ για την βιοποικιλότητα (COM 2008), 864

⁴³ Ιδιαίτερη απειλή για τη δασική βιοποικιλότητα προέρχεται από τις αλλαγές στη χρήση γης, που συνεπάγονται υποβάθμιση και καταστροφή των οικολογικών ενδιατημάτων. Οι αλλαγές στις χρήσεις γης ως επί το πλείστον οφείλονται στη δημογραφική αύξηση και την αύξηση της κατά κεφαλή κατανάλωσης, παράγοντες που στο μέλλον ενδέχεται να εντατικοποιηθούν σοβαρά αυξάνοντας τοιούτοτρόπως τις πιέσεις που ασκούν στο δασικό περιβάλλον.

ουσιαστικά η υποστήριξη της βιοποικιλότητας και των υπηρεσιών του οικοσυστήματος στο πλαίσιο της παρεχόμενης από την Ευρωπαϊκή Ένωση εξωτερικής βοήθειας, με τη χρηματοδότηση προγραμμάτων τομεακού ή γεωγραφικού χαρακτήρα.

Έχει καταστεί ιδιαίτερα επιτακτική η λήψη μέτρων για την ουσιαστική μείωση των επιπτώσεων του διεθνούς εμπορίου στην παγκόσμια βιοποικιλότητα και τις αντίστοιχες υπηρεσίες οικοσυστημάτων, ιδίως για να περιοριστεί η καταστροφή των τροπικών δασών (Μοδινός, ο.π.).

Το πρόγραμμα δράσης τονίζει τις δυνατότητες που προφέρει η βιοποικιλότητα όσον αφορά τον περιορισμό της συγκέντρωσης των αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα, χάρη στους μηχανισμούς δέσμευσης του άνθρακα. Τονίζεται επίσης ο αντίκτυπος της αλλαγής του κλίματος στη βιοποικιλότητα και διευκρινίζεται ότι αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το πρόγραμμα δράσης επιμένει ότι είναι ανάγκη να περιοριστούν οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ώστε να μειωθεί μελλοντικά η πίεση που ασκείται στη βιοποικιλότητα.

Παράλληλα εξετάζεται το ενδεχόμενο να υποστηριχθεί η προσαρμογή της βιοποικιλότητας στην αλλαγή του κλίματος, εξασφαλίζοντας τη συνοχή του δικτύου Natura 2000 και ελαχιστοποιώντας τις πιθανότητες να επιβαρυνθεί η βιοποικιλότητα λόγω της προσαρμογής στην αλλαγή του κλίματος, εξασφαλίζοντας τη συνοχή του δικτύου Natura 2000 και ελαχιστοποιώντας τις πιθανότητες να επιβαρυνθεί η βιοποικιλότητα λόγω της προσαρμογής στην αλλαγή του κλίματος και των μέτρων για τον περιορισμό του εν λόγω φαινομένου.

Τέλος στο πρόγραμμα δράσης η Επιτροπή θεωρεί ότι είναι ζωτικής σημασίας να ενισχυθεί ουσιαστικά το γνωστικό υπόβαθρο για τη διαφύλαξη και την αειφόρο αξιοποίηση της βιοποικιλότητας τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και παγκοσμίως. Για το σκοπό αυτό απαιτείται ιδίως η περαιτέρω ενίσχυση του ευρωπαϊκού χώρου έρευνας, της ερευνητικής υποδομής, της επικοινωνίας και της διαλειτουργικότητας των δεδομένων καθώς και η συγκέντρωση ανεξάρτητων επιστημονικών απόψεων και συμβουλών ώστε να διαμορφωθεί ανάλογα η αντίστοιχη πολιτική⁴⁴.

⁴⁴ Οι όποιες ενέργειες οφείλουν να διέπονται από τις διεθνείς κατοχυρωμένες αρχές και ιδίως από την αρχή της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης, την αρχή του περιβαλλοντικού και πολεοδομικού κεκτημένου, την αρχή της φέρουσας ικανότητας, την αρχή της ήπιας ανάπτυξης των ευπαθών οικοσυστημάτων και την αρχή της χωρονομίας.

ΜΕΡΟΣ Β΄: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1. ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΔΑΣΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Οι δασικές βιομηχανίες περιλαμβάνουν τις ξυλουργικές βιομηχανίες, τις βιομηχανίες χαρτοποιίας και τις τυπογραφικές βιομηχανίες⁴⁵. Χρησιμοποιούν ως πρώτες ύλες το ξύλο, το χαρτί ή το ανακυκλωμένο χαρτί και το ξύλο, ενώ περιλαμβάνουν επίσης και εξειδικευμένους κλάδους όπως ο φελλός.

Οι ευρωπαϊκές δασικές βιομηχανίες είναι ανταγωνιστικές, επιτυγχάνοντας πολύ καλές τεχνικές και εμπορικές επιδόσεις⁴⁶. Οι κλάδοι της χαρτοποιίας, της ξυλουργικής και της τυπογραφίας είναι παγκόσμιοι ηγέτες σε πολλές περιοχές. Ωστόσο, ο κλάδος αντιμετωπίζει μια σειρά από προκλήσεις όπως η πρόσβαση σε πρώτες ύλες, η κλιματική αλλαγή, η καινοτομία, το εμπόριο και η παροχή πληροφοριών για δασικά προϊόντα. Στον τομέα της ξυλουργικής και της τυπογραφίας η διάσταση των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων είναι εξαιρετικά σημαντική και πολλά τμήματα αυτών των βιομηχανιών διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της βιώσιμης απασχόλησης σε αγροτικές περιοχές⁴⁷.

Το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την προστασία των δασών και θέτει φραγμούς στην παράνομη υλοτομία διέπεται από τα ακόλουθα διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα:

- *Η Διεθνής Συμφωνία για την Τροπική Ξυλεία του 2006* που θεσπίστηκε στις 27 Ιανουαρίου 2006 και αντικατέστησε τη Συμφωνία του 1994. Η Συμφωνία αυτή έχει σκοπό την οικονομική ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών που

⁴⁵ Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή πρότεινε να διευρυνθεί η έννοια των δασικών βιομηχανιών, ώστε να περιλάβει τους ιδιοκτήτες δασών, καθώς και άλλους οικονομικούς φορείς, όπως εργολάβοι δασικών εργασιών, προκειμένου να εντοπισθούν προβλήματα αλλά και ευκαιρίες από την αρχή της αλυσίδας αξίας, βλ. Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Καινοτομία και αειφορία των δασικών βιομηχανιών στην ΕΕ.

⁴⁶ Οι δασικές βιομηχανίες με αξία παραγωγής 365 δισεκατομμύρια ευρώ και προστιθέμενη αξία περίπου 120 δισεκατομμυρίων ευρώ, περιλαμβάνουν πάνω από 3 εκατομμύρια θέσεις εργασίας σε 344.000 επιχειρήσεις, βλ. COM 2008, 113

⁴⁷ βλ. δικτυακό τόπο <http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/woo-paper-printing>

παράγουν τροπική ξυλεία μέσω του εμπορίου της και την προστασία και τη διατήρηση των δασών αυτών με την αειφορική τους διαχείριση.

- Η Σύμβαση για το διεθνές εμπόριο ειδών της άγριας πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται με εξαφάνιση (CITES) επιβάλλει στα συμβαλλόμενα μέρη να χορηγούν άδεια CITES προς εξαγωγή μόνο εφόσον πρόκειται για είδος εγγεγραμμένο στον κατάλογο CITES και είναι σύμμορφο με την εγχώρια νομοθεσία της χώρας εξαγωγής.
- Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η Διεθνής Συμφωνία για την Τροπική Ξυλεία του 2006 κυρώθηκε με την Απόφαση 2007/648/EK του Συμβουλίου της 26^{ης} Σεπτεμβρίου 2007 σχετικά με την υπογραφή και την προσωρινή εφαρμογή από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα της Διεθνούς Συμφωνίας για την τροπική ξυλεία του 2006.
- Κανονισμός (ΕΚ) 2494/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 7^{ης} Νοεμβρίου 2000 για τη λήψη μέτρων στήριξης και προώθησης της διατήρησης και αειφορικής διαχείρισης των τροπικών δασών και άλλων δασών στις αναπτυσσόμενες χώρες⁴⁸
- Κανονισμός 2173/2005/EK του Συμβουλίου της 20^{ης} Δεκεμβρίου 2005 περί δημιουργίας εθελοντικού συστήματος αδειών FLEGT για τις εισαγωγές ξυλείας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα⁴⁹.
- Κανονισμός 1024/2008 της Επιτροπής της 17^{ης} Οκτωβρίου 2008 περί καθορισμού λεπτομερών μέτρων για τη εφαρμογή του Κανονισμού 2173/2005/EK⁵⁰.

Σχετικές πληροφορίες για το σχέδιο δράσης της ΕΕ περιέχονται στην *Ανακοίνωση για την καινοτομία και την αειφορία των ευρωπαϊκών δασικών βιομηχανιών*⁵¹ και την Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση των υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην αγορά⁵².

⁴⁸ EEL 288, 15.11.2000

⁴⁹ EE L 347, της 30.12.2005 1

⁵⁰ Σχετικός και ο Κανονισμός 2658/87/ΕΟΚ της 23^{ης} Ιουλίου 1987 για τη δασμολογική και στατιστική ονοματολογία και το κοινό δασμολόγιο (L 256, της 7.9.1987) όπου στο Παράρτημα Ι περιέχεται η ονοματολογία στην οποία υπάγεται η ξυλεία και προϊόντα ξυλείας

⁵¹ COM 2008, 113

⁵² COM 2008, 644 της 17.10.2008

Στην ως άνω Ανακοίνωση η Επιτροπή προτείνει κύριες κατευθυντήριες γραμμές πολιτικής που διασφαλίζουν μια συνεκτική προσέγγιση προς την ενίσχυση της ανταγωνιστικής θέσης των ευρωπαϊκών δασικών βιομηχανιών, ενσωματώνοντας, μεταξύ άλλων, στόχους για την κλιματική αλλαγή στη βιομηχανική στρατηγική⁵³. Η Επιτροπή προτείνει δράσεις με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της δασικής βιομηχανίας της ΕΕ, βασιζόμενη στους παρακάτω τομείς:

- πρόσβαση στις πρώτες ύλες
- καταπολέμηση των αλλαγών κλίματος
- έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη
- εμπόριο και συνεργασία με τρίτες χώρες
- πληροφόρηση και επικοινωνία

Έτσι ειδικότερα:

Ως *πρώτη ύλη το ξύλο* αντιπροσωπεύει την πιο σημαντική δαπάνη για πολλούς από τους τομείς της δασικής βιομηχανίας⁵⁴. Η αειφορική διαχείριση των δασών είναι σε θέση να συμβάλει στην αύξηση της ξυλείας⁵⁵. Ο υπαρκτός και αυξανόμενος ανταγωνισμός για το ξύλο ως πρώτη ύλη πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ως στοιχείο συνδιαμόρφωσης και άλλων πολιτικών επιλογών της ΕΕ, όπως το ξύλο ως ανανεώσιμη πηγή ενέργειας, ως στοιχείο που εξυπηρετεί την προστασία της βιοποικιλότητας ή ακόμη τις δραστηριότητες αναψυχής και άλλες συναφείς κοινωνικές δραστηριότητες. Έτσι η Επιτροπή στο πλαίσιο της βιώσιμης διαχείρισης των δασών προτείνει, ενθαρρύνοντας τα κράτη μέλη, τις βιομηχανίες και τους ιδιοκτήτες⁵⁶:

1. Να προωθήσουν την δενδροφύτευση και την αναδάσωση
2. Να ενθαρρύνουν την περαιτέρω ανάπτυξη της αγοράς ανακτηθέντος ή ανακυκλωμένου χαρτιού και ξύλου συμπεριλαμβανομένης της περαιτέρω διεύρυνσης της συμμετοχής του κλάδου με στόχο να αυξηθεί η χρήση ανακτηθέντος χαρτιού και ξύλου.

⁵³ Οι προτεινόμενες ενέργειες είναι συμπληρωματικές του κοινοτικού σχεδίου δράσης για τα δάση που εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 2006.

⁵⁴ Πάνω από το 30% του συνολικού κόστους στην παραγωγή χαρτιού και 65-70% στα πριονιστήρια, βλ COM 2008, 113

⁵⁵ Η επαναφύτευση και η φυσική αναγέννηση των δασών λειτουργεί προς την κατεύθυνση αυτή.

⁵⁶ Βλ. αναλυτικά COM 2008, 113

3. Να ενισχυθούν οι προσπάθειες προκειμένου να μειωθεί η υλοτομία και το εμπόριο προϊόντων παράνομης ξυλείας που υπονομεύει τις νόμιμες δασικές βιομηχανίες και τις νόμιμες βιοποριστικές δραστηριότητες⁵⁷.
4. Να χρησιμοποιηθεί η βιομάζα με ισορροπημένο τρόπο ώστε να μην δεσμεύεται αποκλειστικά για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας αλλά και για το βιώσιμο ανεφοδιασμό του τομέα της ακατέργαστης ξυλείας με στόχο την εξισορρόπηση της προσφοράς και της ζήτησης.

Τα δάση και οι δασικές βιομηχανίες κατέχουν σημαντικό ρόλο στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής καθώς απορροφούν διοξείδιο του άνθρακα. Η αποθήκευση άνθρακα στα προϊόντα υλοτομημένης ξυλείας μπορεί να επεκτείνει τα οφέλη από την παγίδευση άνθρακα που παρέχουν τα δάση και προς την κατεύθυνση αυτή πρέπει να ληφθούν ενισχυτικά μέτρα⁵⁸. Η εντατικοποίηση της ανακύκλωσης χαρτιού και ξύλου αντί της υγειονομικής ταφής τους παρατείνει τη δυνατότητα των προϊόντων ξύλου να κατακρατούν άνθρακα.

Η Επιτροπή αναγνωρίζοντας την σημασία της καινοτομίας, της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης για την υποστήριξη της ανταγωνιστικότητας και τη διασφάλιση της βιώσιμης διαχείρισης της δασικής βιομηχανίας προτείνει με το 7ο πρόγραμμα-πλαίσιο έρευνας ένα πλαίσιο για την εξέταση των μεθόδων παραγωγής βιοκαυσίμων και χημικών και βιολογικών προϊόντων με βάση το ξύλο.

Τα περισσότερα τμήματα των δασικών βιομηχανιών αντιμετωπίζουν διεθνή ανταγωνισμό. Ο αριθμός των παραγωγών χαρτιού και ο αριθμός των μονάδων τυπογραφίας που ανταγωνίζονται στην παγκόσμια αγορά αυξάνεται σταθερά. Η αλυσίδα των δασικών βιομηχανιών προσαρμόζεται στην κατάσταση αυτή με την

⁵⁷ Πρέπει να δοθεί περαιτέρω ενθάρρυνση στην αειφόρο διαχείριση των δασών π.χ. εφαρμόζοντας πιστοποίηση της διαχείρισης των δασών ή ισοδύναμα συστήματα και ολοκληρωμένες διαδικασίες σύνδεσης της πρώτης ύλης με το τελικό προϊόν (chain of custody) που επιτρέπουν στους καταναλωτές να διακρίνουν τα προϊόντα που προέρχονται από αειφόρες και νόμιμες πηγές.

⁵⁸ Η περιβαλλοντική νομοθεσία της Κοινότητας που εφαρμόζεται για τις δασικές βιομηχανίες πρέπει να βασίζεται στην αρχή της αειφόρου ενεργού χρήσης των δασικών πόρων και των παραγωγικών διαδικασιών, με βάση τις Βέλτιστες Διαθέσιμες Τεχνικές, αφήνοντας περιθώριο για ευέλικτες λύσεις. Η οδηγία σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης (Οδηγία IPPC) και τα σχετικά έγγραφα αναφοράς έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη μέτρων πρόληψης των εκπομπών και ελέγχου στις δασικές βιομηχανίες. Η συνεκτική εφαρμογή αυτής της οδηγίας από τα κράτη μέλη αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την αειφόρο παραγωγή στην ΕΕ. Στην πρόταση οδηγίας της Επιτροπής για τις βιομηχανικές εκπομπές με την οποία συγχωνεύονται η οδηγία IPPC και οι σχετικές τομεακές οδηγίες, ενισχύονται οι «Βέλτιστες Διαθέσιμες Τεχνικές» και οι «Αναδυόμενες Τεχνικές», που έχουν ζωτική σημασία για το συνδυασμό της αειφορίας και της ανταγωνιστικότητας, βλ. COM 2008, 113

αύξηση της παραγωγικότητας και με επενδύσεις για την ανάπτυξη των δασικών προϊόντων, την καινοτομία και την έρευνα.

Ωστόσο τα προϊόντα ξύλου και χαρτιού της ΕΕ εξακολουθούν να μη διαθέτουν ισότιμους όρους ανταγωνισμού όσον αφορά την πρόσβαση σε αγορές τρίτων χωρών, γεγονός που οφείλεται σε υψηλούς δασμολογικούς και μη δασμολογικούς φραγμούς. Με σκοπό λοιπόν την εξάλειψη των δασμολογικών εμποδίων η Επιτροπή προτείνει την έναρξη διαλόγου προκειμένου να εξασφαλισθεί η συνεργασία με τρίτες χώρες και η πρόσβαση της παγκόσμιας αγοράς σε πρώτες ύλες.

Υπάρχει γενικά ανάγκη να βελτιωθεί η πληροφόρηση για τα δάση και τις δασικές βιομηχανίες, καθώς και για τις ιδιότητες των δασικών προϊόντων. Οι επαγγελματίες χρήστες, όπως και οι καταναλωτές πρέπει να ενημερώνονται για τα οικονομικά, τεχνικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά του ξύλου, μιας πρώτης ύλης που είναι ανανεώσιμη και φιλική προς το κλίμα και το περιβάλλον⁵⁹.

Σημαντική στο σημείο αυτό καθίσταται η αναφορά στην *Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση των υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην αγορά που υποβλήθηκε από την Επιτροπή στις 17.10.2008*⁶⁰. Κύριος στόχος της πρότασης είναι η συμπλήρωση και η στήριξη της διεθνούς καταπολέμησης της παράνομης υλοτομίας και του συναφούς εμπορίου⁶¹.

Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση της εν λόγω Πρότασης Κανονισμού *‘παράνομη είναι η υλοτομία όταν η ξυλεία υλοτομείται, υφίσταται επεξεργασία ή αποτελεί αντικείμενο εμπορίας κατά παράβαση των εθνικών νομοθεσιών που εφαρμόζονται στη χώρα υλοτόμησης’*. Η παράνομη υλοτομία είναι ένας από τους κυριότερους συντελεστές της αποψίλωσης των δασών σε παγκόσμια κλίμακα με τεράστιες περαιτέρω περιβαλλοντικές ζημιές καθώς η αποψίλωση των δασών ευθύνεται για το 20% των παγκόσμιων εκπομπών αερίων θερμοκηπίου. Κύρια αιτία είναι η υψηλή ζήτηση ξυλείας και το χαλαρό πλαίσιο αποτροπής της εμπορίας παράνομα υλοτομημένης ξυλείας. Επιπλέον υποσκάπτει την ανταγωνιστικότητα των σύννομων δραστηριοτήτων της

⁵⁹ Τα κράτη μέλη, οι αρχές περιφερειακής αυτοδιοίκησης, τα ακαδημαϊκά και εκπαιδευτικά ιδρύματα μπορούν μέσα από τη δημιουργία ενός δικτύου συνεργασίας να συμβάλλουν στην αξιολόγηση και την ανάπτυξη των δασικών βιομηχανιών.

⁶⁰ COM 2008, 644.

⁶¹ Βλ. και τη σχετική Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής επί της εν λόγω Πρότασης Κανονισμού, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 318 της 23/12/2009, σ. 0088-0091

δασικής βιομηχανίας στις χώρες εξαγωγής και εισαγωγής και προκαλεί σημαντικές απώλειες εσόδων στις κυβερνήσεις⁶².

Πριν από την παρουσίαση κάποιων αξιολογών ρυθμίσεων που εισάγει η εν λόγω Πρόταση θα γίνει μια σύντομη αναφορά στον Κανονισμό FLEGT. Το 2003 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε, με αφορμή τη Διάσκεψη στο Μπαλί το 2001, σχέδιο δράσης για την επιβολή της δασικής νομοθεσίας, τη διακυβέρνηση και το εμπόριο (FLEGT)⁶³, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της παράνομης υλοτομίας και του συναφούς με αυτήν εμπορίου.

Ένας από τους βασικούς άξονες του σχεδίου δράσης FLEGT της ΕΕ ήταν η πρόταση για ένα σύστημα χορήγησης αδειών προβλεπόμενο από τη FLEGT, βάσει του οποίου οι εξαγωγές στην ΕΕ από τις συμμετέχουσες χώρες θα καλύπτονται από άδεια FLEGT με την οποία θα βεβαιώνεται ότι η ξυλεία υλοτομήθηκε σύμφωνα με τις σχετικές με το αντικείμενο εθνικές νομοθετικές διατάξεις.

Το Συμβούλιο εξέδωσε το 2005 τον Κανονισμό FLEGT για τη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου για τις εισαγωγές στην ΕΕ ξυλείας από χώρες εταίρους και εξουσιοδότησε την Επιτροπή να εγκαινιάσει διαπραγματεύσεις με τις χώρες παραγωγής και τις περιφερειακές οργανώσεις οι οποίες εξέφρασαν ενδιαφέρον συμμετοχής σε Εθελοντικές Συμφωνίες Συνεργασίας (FLEGT VPA) με την ΕΕ⁶⁴.

Προς ενίσχυση της προσπάθειας καταπολέμησης της παράνομης υλοτομίας προτείνεται ο ως άνω Κανονισμός που προτείνει την καθιέρωση ενός πλέγματος υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα στην κοινοτική αγορά.

Έτσι στο άρθρο 3 ορίζεται ότι *‘Οι φορείς εκμετάλλευσης πρέπει να τηρούν την υποχρέωση επιμέλειας ώστε να ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος διάθεσης στην αγορά παράνομα υλοτομημένης ξυλείας και προϊόντων ξυλείας. Προς τον σκοπό αυτό*

⁶² Υπάρχουν και κοινωνικές επιπτώσεις καθώς υπονομεύεται η έννομη τάξη και οι αρχές της δημοκρατικής διακυβέρνησης, παρεμποδίζεται η αειφόρος ανάπτυξη σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες και έχουν τεκμηριωθεί σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

⁶³ Το σχέδιο δράσης FLEGT της ΕΕ προβλέπει δέσμη μέτρων, συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων της στήριξης, των χωρών παραγωγής ξυλείας, προσπαθειών για την ανάπτυξη πολυμερούς συνεργασίας για την καταπολέμηση της εμπορίας παράνομα υλοτομημένης ξυλείας, πρωτοβουλιών του ιδιωτικού τομέα, καθώς και μέτρων για την αποφυγή επενδύσεων σε δραστηριότητες που θα ενθάρρυναν την παράνομη υλοτομία και την ξυλεία που προορίζεται για πολεμικές χρήσεις.

⁶⁴ Μέχρι τον Οκτώβριο του 2008 πέντε χώρες – η Μαλαισία, η Ινδονησία, το Καμερούν, το Κονγκό και η Γκάνα-εγκαινίασαν διαπραγματεύσεις για την επίτευξη τέτοιας συμφωνίας με την ΕΕ.

χρησιμοποιούν πλαίσιο διαδικασιών και μέτρων, καλούμενων εν προκειμένω 'σύστημα υποχρέωσης επιμέλειας'.

Σύμφωνα δε με το άρθρο 4 το κατάλληλο σύστημα υποχρέωσης επιμέλειας

‘ (α) πρέπει να παρέχει πρόσβαση στις ακόλουθες πληροφορίες για την ξυλεία και τα προϊόντα ξυλείας που διατίθενται στην αγορά από τον φορέα εκμετάλλευσης:

(i) περιγραφή

(ii) χώρα υλοτόμησης

(iii) όγκος και/ή βάρος

(iv) κατά περίπτωση, ονομασία και διεύθυνση των επιχειρήσεων που προμήθευσε ξυλεία ή προϊόντα ξυλείας

(v) πληροφορίες για τη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις της κείμενης νομοθεσίας

(β) να περιλαμβάνει διαδικασία διαχείρισης του κινδύνου

(γ) να προβλέπει ανεξάρτητους ελέγχους για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής του συστήματος υποχρέωσης επιμέλειας’.

Ως νομίμως υλοτομημένα προϊόντα ξυλείας θεωρούνται σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 3 ‘τα προϊόντα ξυλείας που είναι εγγεγραμμένα στα παραρτήματα II και III του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 2173/2005 προελεύσεως χωρών εταίρων που περιλαμβάνονται στο παράρτημα I του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 2173/2005 και τα οποία είναι σύμμορφα με τον εν λόγω κανονισμό και με τις διατάξεις εφαρμογής του, θεωρούνται ως νομίμως υλοτομημένα για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού’. Ομοίως σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 3 ‘τα προϊόντα ξυλείας ειδών που είναι εγγεγραμμένα στα παραρτήματα Α, Β και Γ του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 338/97 και τα οποία είναι σύμμορφα με τον εν λόγω κανονισμό και με τις διατάξεις εφαρμογής του’.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή με σχετική γνωμοδότησή της για την αειφορία των δασικών βιομηχανιών⁶⁵ εκφράζοντας την ανησυχία της για το γεγονός ότι οι αποφάσεις για τη δασοπονία και τις δασικές βιομηχανίες δεν βασίζονται πάντοτε σε επίκαιρα και συγκρίσιμα στατιστικά στοιχεία όσον αφορά τη διαθεσιμότητα και τη χρήση ξυλείας από τα δάση της Ευρώπης, γεγονός που οδηγεί σε αναντιστοιχία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης και σε αδυναμία των στόχων που έχουν τεθεί. Γι’ αυτό και καθίσταται σημαντικό να είναι γνωστός και προβλέψιμος ο όγκος ξυλείας που χρησιμοποιούν οι δασικές βιομηχανίες είτε από ευρωπαϊκές πηγές είτε από εισαγωγές.

⁶⁵ Επίσημη Εφημερίδα αριθμ. C 175 της 28/07/2009, σ. 0105-0108

Ενόψει των ανωτέρω προτείνει την ανάπτυξη των ευρωπαϊκών βάσεων δεδομένων με ακριβή στοιχεία σχετικά με τον όγκο και την πιθανή ποιότητα του συνόλου της εκμεταλλεύσιμης ξυλείας καθώς και με τη χρήση της (τόσο από ευρωπαϊκές όσο και από εισαγόμενες πηγές) από τις Δασικές Βιομηχανίες, έτσι ώστε αυτές να είναι ολοκληρωμένες, χρονικά έγκυρες και συγκρίσιμες.

2. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΓΙΑ ΤΑ ΔΑΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΔΑΣΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ

Η προστασία του δασικού περιβάλλοντος είναι μια από τις βασικές διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αποτελεί προτεραιότητα για κοινοτική συγχρηματοδότηση και θα πρέπει να χρηματοδοτείται κυρίως από τα οριζόντια χρηματοδοτικά μέσα της Κοινότητας. Αυτά παρέχονται από το:

1. Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης⁶⁶
2. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
3. Ταμείο Συνοχής
4. Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης⁶⁷
5. Πρόγραμμα-Πλαίσιο για την Ανταγωνιστικότητα και την Καινοτομία
6. Ευρωπαϊκό Αλιευτικό Ταμείο
7. 7^ο Πρόγραμμα Πλαίσιο για τις δραστηριότητες Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Επίδειξης

Σύμφωνα με τον Κανονισμό 614/2007/ΕΚ σχετικά με το χρηματοδοτικό μέσο για το περιβάλλον (LIFE +), καθώς τα κοινοτικά χρηματοδοτικά μέσα που παρέχονται από τους ανωτέρω φορείς δεν καλύπτουν όλες τις περιβαλλοντικές προτεραιότητες, υπήρχε ανάγκη για την θέσπιση του, με το οποίο παρέχεται ειδική στήριξη για την ανάπτυξη και την εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής και νομοθεσίας για το

⁶⁶ Κανονισμός (ΕΚ) 1080/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5^{ης} Ιουλίου 2006, για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και για την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αρ. 1783/1999

⁶⁷ Κανονισμός 1698/2005 του Συμβουλίου της 20ης Σεπτεμβρίου 2005 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)

περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένης της ενσωμάτωσης του περιβάλλοντος σε άλλες πολιτικές συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στη βιώσιμη ανάπτυξη⁶⁸.

Ειδικότερα το LIFE+⁶⁹ αποτελείται από :

(α) *LIFE+ Φύση και Βιοποικιλότητα* με ειδικούς στόχους:

-τη συμβολή στην εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής και νομοθεσίας για τη φύση και βιοποικιλότητα, ιδίως των οδηγιών 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ μεταξύ άλλων σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο και τη στήριξη της περαιτέρω ανάπτυξης και υλοποίησης του δικτύου Natura 2000 συμπεριλαμβανομένων των παράκτιων και των θαλάσσιων οικοτόπων και ειδών.

-τη συμβολή στην παγίωση της γνωστικής βάσης για την ανάπτυξη, την εκτίμηση, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της κοινοτικής πολιτικής και νομοθεσίας για τη φύση και τη βιοποικιλότητα..

-τη στήριξη σχεδιασμού και της εφαρμογής προσεγγίσεων και μέσων πολιτικής για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της φύσης και της βιοποικιλότητας και των παραγόντων, των πιέσεων και των αντιδράσεων που τις επηρεάζουν σε σχέση ιδίως με την επίτευξη του στόχου της ανάσχεσης της απώλειας βιοποικιλότητας εντός της Κοινότητας μέχρι το 2010 και της απειλής κατά της φύσης που συνεπάγεται η μεταβολή του κλίματος.

-την παροχή στήριξης για τη βελτίωση της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης, με τη διεύρυνση της συμμετοχής ενδιαφερομένων στο πλαίσιο διαβουλεύσεων για την πολιτική και τη νομοθεσία σχετικά με τη φύση και τη βιοποικιλότητα και για την εφαρμογή τους.

(β) *LIFE+ Περιβαλλοντική Πολιτική και Διακυβέρνηση* με ειδικούς στόχους :

-τη συμβολή στην ανάπτυξη και την επίδειξη καινοτόμων προσεγγίσεων, τεχνολογιών, μεθόδων και μέσων πολιτικής.

-τη συμβολή στην παγίωση της γνωστικής βάσης για την ανάπτυξη, την εκτίμηση, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της περιβαλλοντικής πολιτικής και νομοθεσίας.

⁶⁸ Ιδίως όσον αφορά τους στόχους του 6^{ου} Προγράμματος Δράσης που ετέθησαν με την απόφαση αριθμ. 1600/2002/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Ιουλίου 2002, βλ. 2^η Αιτιολογική σκέψη του Κανονισμού 614/2007/ΕΚ

⁶⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 10 του Κανονισμού το χρηματοδοτικό κονδύλιο για την εφαρμογή του LIFE+ καθορίζεται σε 2.143.409.000 ευρώ για την περίοδο από 1^η Ιανουαρίου 2007 έως 31 Δεκεμβρίου 2013.

-τη στήριξη του σχεδιασμού και της εφαρμογής προσεγγίσεων για την παρακολούθηση και την εκτίμηση της κατάστασης του περιβάλλοντος καθώς και των παραγόντων, των πιέσεων και των αντιδράσεων που έχουν επιπτώσεις στο περιβάλλον.

-τη διευκόλυνση της υλοποίησης της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής, με ιδιαίτερη έμφαση στην υλοποίηση σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

-την παροχή στήριξης για τη βελτίωση της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης με τη διεύρυνση της συμμετοχής των ενδιαφερομένων στις διαβουλεύσεις και την εφαρμογή πολιτικών.

(γ) *LIFE+ Ενημέρωση και Επικοινωνία* με ειδικούς στόχους:

-τη διάδοση πληροφοριών και την ευαισθητοποίηση για περιβαλλοντικά ζητήματα, συμπεριλαμβανομένης της πρόληψης των δασικών πυρκαγιών

-την παροχή στήριξης για συνοδευτικά μέτρα, όπως ενημέρωση, δράσεις και εκστρατείες επικοινωνίας, διασκέψεις και εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης για την πρόληψη των δασικών πυρκαγιών

Επιλέξιμα για χρηματοδότηση είναι λοιπόν τα έργα για την ανάπτυξη και την υλοποίηση των κοινοτικών στόχων που αφορούν την ευρεία, εναρμονισμένη γενική και μακροπρόθεσμα παρακολούθηση των δασών και των περιβαλλοντικών αλληλεπιδράσεων. Μέσα στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η παροχή, ιδίως μέσω δικτύου συντονισμού ΕΕ, μιας συνοπτικής και περιεκτικής βάσης πληροφοριών για την πολιτική των δασών σε σχέση με την αλλαγή του κλίματος (αντίκτυπος στα δασικά οικοσυστήματα, μετριασμός και υποκατάσταση) τη βιοποικιλότητα (βασική ενημέρωση και προστατευόμενες δασικές περιοχές), πυρκαγιές δασών, κατάσταση δασών και προστατευτικές λειτουργίες τους (ύδατα, έδαφος και υποδομή) καθώς και συμβολή στην προστασία των δασών κατά των πυρκαγιών.

Ως τομείς δράσης προτείνονται:

- η προαγωγή της συλλογής, ανάλυσης και διάδοσης πληροφοριών για την εν λόγω πολιτική σε ό,τι αφορά τα δάση και της αλληλεπίδρασης μεταξύ των δασών και περιβάλλοντος
- η προαγωγή της εναρμόνισης και της αποτελεσματικότητας δραστηριοτήτων παρακολούθησης δασών και συστημάτων συλλογής δεδομένων και αξιοποίηση συνεργειών δημιουργώντας δεσμούς μεταξύ των μηχανισμών παρακολούθησης που έχουν θεσπισθεί σε περιφερειακό, εθνικό, κοινοτικό και πλανητικό επίπεδο.

- Ενθάρρυνση συνεργειών μεταξύ των ειδικών θεμάτων περί δασών και περιβαλλοντικών πρωτοβουλιών και νομοθεσία (π.χ. θεματική στρατηγική για την προστασία του εδάφους, Natura 2000, οδηγία 2000/60/ΕΚ)
- Συμβολή στη βιώσιμη διαχείριση των δασών, ιδίως με τη συλλογή δεδομένων σχετικών με τους βελτιωμένους Πανευρωπαϊκούς Δείκτες για τη Βιώσιμη Διαχείριση των Δασών, όπως εγκρίθηκαν από την Διυπουργική Διάσκεψη για την προστασία των Δασών στην Ευρώπη (MCPFE) στη συνεδρίαση εμπειρογνομόνων στις 7-8 Οκτωβρίου 2002 στη Βιέννη της Αυστρίας
- Δημιουργία δυνατοτήτων σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο, για τον συντονισμό και την καθοδήγηση της παρακολούθησης των δασών.

3. ΔΑΣΗ, ΔΑΣΙΚΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑ

Η έρευνα αποτελεί κεντρικό στοιχείο της στρατηγικής της Λισσαβόνας, καθώς αναμένεται να ενισχύσει την ανάπτυξη και την απασχόληση στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Το 7^ο πρόγραμμα πλαίσιο το οποίο καλύπτει την περίοδο 2007-2013, δίνει την ευκαιρία στην ΕΕ να προσαρμόσει την ερευνητική της πολιτική στις οικονομικές και κοινωνικές φιλοδοξίες της εδραιώνοντας τον Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας ⁷⁰.

Το 7^ο πρόγραμμα πλαίσιο ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ανάπτυξης και απασχόλησης της ΕΕ και κατόπιν δημόσιας διαβούλευσης και διαρθρώνεται γύρω από τέσσερα κύρια ειδικά προγράμματα:

-Το πρόγραμμα Συνεργασία που επιδιώκει να τονώσει τη συνεργασία και να ενισχύσει τους δεσμούς μεταξύ της βιομηχανίας και της έρευνας σε διακρατικό πλαίσιο στους θεματικούς τομείς του οποίου περιλαμβάνεται και το περιβάλλον

⁷⁰ Σχετική η Απόφαση αρ. 1982/2006/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18^{ης} Δεκεμβρίου 2006 για το έβδομο πρόγραμμα-πλαίσιο δραστηριοτήτων έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και επίδειξης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (COM 2006, 364) και η Απόφαση αρ. 969/2006/ΕΚ του Συμβουλίου της 18^{ης} Δεκεμβρίου 2006 για το έβδομο πρόγραμμα-πλαίσιο δραστηριοτήτων πυρηνικής έρευνας και εκπαίδευσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (2007-2011).

-Το πρόγραμμα Ιδέες επιδιώκει να ενισχύσει την έρευνα αιχμής στην Ευρώπη, να προωθήσει την ανακάλυψη νέων γνώσεων, οι οποίες θα αλλάξουν ριζικά την αντίληψή μας για τον κόσμο

-Το πρόγραμμα Άνθρωποι που κινητοποιεί σημαντικό όγκο χρηματοοικονομικών πόρων με σκοπό τη βελτίωση των προοπτικών επαγγελματικής σταδιοδρομίας των ερευνητών στην Ευρώπη

-Το πρόγραμμα Ικανότητες έχει στόχο να προσφέρει στους ερευνητές αποδοτικά και αποτελεσματικά μέσα προκειμένου να ενισχυθεί η ποιότητα και η ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής έρευνας. Προωθεί τις επενδύσεις σε υποδομές έρευνας στις περιφέρειες χαμηλότερων επιδόσεων, τη δημιουργία περιφερειακών πόλων έρευνας και την έρευνα προς όφελος των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων.

Οι βασικές καινοτομίες του 7^{ου} προγράμματος-πλαisiού είναι⁷¹:

-η απλοποίηση των διαδικασιών συμμετοχής στο πρόγραμμα

-η εκτέλεση του προγράμματος και του προϋπολογισμού του βάσει θεμάτων και όχι βάσει μέσων χρηματοδότησης, για λόγους βελτίωσης του συντονισμού και της αποτελεσματικότητας

-η δημιουργία στο πλαίσιο του προγράμματος «Ιδέες», ενός Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας με αποστολή την υποστήριξη της έρευνας αιχμής

-η ενίσχυση των συμπράξεων με τη βιομηχανία μέσω των «κοινών τεχνολογικών πρωτοβουλιών», οι οποίες θα συνδυάζουν δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις

- η υποστήριξη μιας ευρωπαϊκής πολιτικής για τις υποδομές έρευνας

-η καθιέρωση της «χρηματοδοτικής διευκόλυνσης καταμερισμού του κινδύνου» προς διευκόλυνση της πρόσβασης των συμμετεχόντων στα δάνεια της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων.

Μέσω του 7^{ου} προγράμματος πλαisiού και άλλων συναφών προγραμμάτων είναι δυνατόν να καλυφθούν οι ερευνητικές ανάγκες των δασικών βιομηχανιών, όπως ορίζονται στο πλαίσιο του Τεχνολογικού Κλιμακίου για το Δασικό Τομέα.

⁷¹ Σχετικοί και οι Κανονισμοί 1908/2006 του Συμβουλίου της 19^{ης} Δεκεμβρίου για Κανονισμό του Συμβουλίου με τον οποίο καθορίζονται οι κανόνες συμμετοχής επιχειρήσεων, ερευνητικών κέντρων και πανεπιστημίων στις δράσεις που αναλαμβάνονται βάσει του 7^{ου} Προγράμματος-Πλαisiού της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας και οι κανόνες διάδοσης των ερευνητικών αποτελεσμάτων (2007-2011) καθώς και Κανονισμός (ΕΚ) αρ. 1906/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18^{ης} Δεκεμβρίου 2006 με τον οποίο καθορίζονται οι κανόνες συμμετοχής επιχειρήσεων, ερευνητικών κέντρων και πανεπιστημίων στις δράσεις που αναλαμβάνονται βάσει του 7^{ου} προγράμματος-πλαisiού και οι κανόνες διάδοσης ερευνητικών αποτελεσμάτων (2007-2013)

Μέσω του εν λόγω προγράμματος μπορεί να αναπτυχθεί η ευρωπαϊκή επαγγελματική κατάρτιση και εξειδίκευση σε ολόκληρη την αλυσίδα δάσους-ξυλείας, σύμφωνα με τις ανάγκες της βιομηχανίας.

Περαιτέρω, μπορούν να αναπτυχθούν σε συνδυασμό με το Πρόγραμμα δράσης για τα δάση, συστήματα για την αξιολόγηση της οικονομικής και κοινωνικής αξίας της πολυλειτουργικής δασοκομίας και των άλλων δασικών υπηρεσιών εκτός της ξυλείας και να εξασφαλισθεί η μελλοντική τους αναγνώριση ως συστατικών στοιχείων ενός ενιαίου κλάδου (που θα περιλαμβάνει ιδιοκτήτες, εργολάβους δασών κλπ)

ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΔΑΣΗ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

1. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΩΝ ΔΕΣΜΕΥΣΕΩΝ

Τα δάση όπως αναπτύχθηκε ανωτέρω επιτελούν πολλές και αλληλένδετες λειτουργίες – κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές. Προσφέρουν θέσεις εργασίας, έσοδα και πρώτες ύλες για τη βιομηχανία και την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Τα δάση προστατεύουν το έδαφος, τους οικισμούς και τις υποδομές, ρυθμίζουν την παροχή γλυκού νερού και διατηρούν τη βιοποικιλότητα.

Από κλιματική άποψη, όταν αναπτύσσονται, δρουν «ως καταβόθρες» που απορροφούν διοξείδιο του άνθρακα (CO₂), το κυριότερο αέριο του θερμοκηπίου, όταν όμως υλοτομούνται, καίγονται ή καταστρέφονται από επιβλαβείς οργανισμούς, αποτελούν πηγή CO₂.

Οι εθνικοί κατάλογοι των δασών (ΕΚΔ) είναι οι σημαντικότερες πηγές δεδομένων για να εκτιμάται εάν τα δάση είναι δεξαμενές ή πηγές CO₂. Σήμερα οι εθνικοί κατάλογοι δασών δείχνουν ότι η αύξηση των δασών στην ΕΕ είναι ψηλότερη της υλοτομίας. Στη βάση αυτή, τα δάση της ΕΕ σωρεύουν άνθρακα και συνεπώς η «δασική γη» ενεργεί προς το παρόν ως καθαρή δεξαμενή άνθρακα. Τα συνδυασμένα αποτελέσματα της κλιματικής αλλαγής (π.χ. πολύ συχνότερες και πολύ σφοδρές καταιγίδες) και η πιθανή αύξηση της υλοτομίας ενδέχεται να έχουν αντίκτυπο σε αυτήν την ικανότητα των δασών αν μετατρέπονται σε δεξαμενές άνθρακα.

Μακροπρόθεσμα μια στρατηγική βιώσιμης διαχείρισης των δασών που θα αποβλέπει στη διατήρηση ή την αύξηση των δασικών αποθεμάτων άνθρακα με ταυτόχρονη ετήσια απόδοση σε ξυλεία, ίνες ή ενέργεια, αναμένεται να δημιουργήσει το μεγαλύτερο βιώσιμο μετριαστικό όφελος⁷².

⁷² Ενδιαφέρουσα η δήλωση του Janez Potocnik, αρμόδιος για το περιβάλλον που αναφέρει τα εξής: 'Τα δάση της Ευρώπης αποτελούν πολύτιμο πόρο που χρειάζεται προστασία από τις δυσμενείς επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και της απώλειας βιοποικιλότητας. Το ευρύ φάσμα κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών λειτουργιών που επιτελούν τα ευρωπαϊκά δάση σημαίνει ότι διακυβεύονται μεγάλα συμφέροντα. Οφείλουμε να διερευνήσουμε την προστιθέμενη αξία την οποία μπορεί να προσδώσει η ευρωπαϊκή δράση στις προσπάθειες που καταβάλλουν τα κράτη μέλη για τη διαφύλαξη των δασών και τη διάθεση αξιόπιστων, συνεπών και ενημερωμένων πληροφοριών σχετικά με αυτά'.

Παράλληλα τα δάση ρυθμίζουν τις καιρικές συνθήκες σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο⁷³. Πιο συγκεκριμένα, η εξατμισοδιαπνοή από όλη τη βλάστηση ευθύνεται για τα 2/3 περίπου της συνολικής έγχυσης ύδατος από τη γη στον αέρα. Τα δάση όχι μόνο αποθηκεύουν αλλά και εξατμίζουν τεράστιες ποσότητες ύδατος, συμπληρώνοντας τη ροή της ωκεάνιας υγρασίας προς τα ηπειρωτικά εδάφη. Συνεπώς, τα δάση διαδραματίζουν μείζονα ρόλο στην ατμοσφαιρική κυκλοφορία και τον κύκλο του ύδατος στην ξηρά και ενδέχεται να διαδραματίζουν επίσης ρόλο στην αλλαγή του περιφερειακού κλίματος, την απερίμωση και στα προβλήματα ασφάλειας των υδάτων.

Η αποδάσωση έχει άμεσο αντίκτυπο στους ανέμους και τις καιρικές συνθήκες παγκοσμίως και κατά τόπους με τις μεταβολές του κύκλου του νερού. Σε ορισμένες άνυδρες περιοχές όμως τα δάση μπορούν να αυξήσουν τα ελλείμματα νερού διότι προκαλούν μεγαλύτερη εξατμισοδιαπνοή σε σύγκριση με άλλους τύπους βλάστησης. Αυτό ισχύει ιδίως για τα είδη δένδρων που αναπτύσσονται γρήγορα και απαιτούν πολύ νερό και για ποικιλίες που έχουν φυτευτεί σε ακατάλληλα μέρη⁷⁴.

Τα δάση αναπτύχθηκαν επί χιλιετίες ταυτόχρονα με τη φυσική αλλαγή του κλίματος. Καθώς το κλίμα άλλαζε αργά και το φυσικό περιβάλλον συναντούσε λίγα εμπόδια, τα είδη και οι πληθυσμοί μπορούσαν να προσαρμόζονται και να εξελίσσονται εύκολα. Η διαχείριση των περισσότερων δασών στην ΕΕ αποβλέπει στην ανάπτυξη των δασών που έχουν προσαρμοσθεί καλά στις τοπικές συνθήκες ανάπτυξης. Ωστόσο, ο ταχύς ρυθμός της ανθρωπογενούς αλλαγής του κλίματος υπερισχύει πλέον της φυσικής ικανότητας προσαρμογής των οικοσυστημάτων. Ο ρυθμός αύξησης της θερμοκρασίας είναι πρωτοφανής. Το κατακερματισμένο φυσικό τοπίο, η συχνά απλουστευμένη σύνθεση και δομή των δασών και οι πιέσεις όπως η παρακμή των δασών, νέες ασθένειες και οι θύελλες καθιστά ακόμη πιο δύσκολη την προσαρμοστικότητα αυτόνομων δασών. Συνεπώς, είναι πιθανόν ότι θα χρειασθεί η αυξημένη παρέμβαση

⁷³ Η μέση θερμοκρασία στην Ευρώπη αυξήθηκε κατά σχεδόν 1° C στη διάρκεια του προηγούμενου αιώνα και, κατά τις πιο αισιόδοξες προβλέψεις, θα έχει αυξηθεί κατά 2° C μέχρι το 2100. Αυτός ο ταχύς ρυθμός ανθρωπογενούς αλλαγής του κλίματος υπερισχύει πλέον της φυσικής προσαρμοστικότητας των οικοσυστημάτων και θα τροποποιήσει την καταλληλότητα ολόκληρων περιοχών για ορισμένους τύπους δασών, οδηγώντας σε αλλαγή της φυσικής κατανομής των ειδών δέντρων και σε μεταβολές στην ανάπτυξη των συστάδων που ήδη υπάρχουν. Τα ακραία φαινόμενα, όπως καταιγίδες, δασικές πυρκαγιές, ξηρασία και καύσωνες, αναμένεται να γίνουν πολύ συχνότερα ή/και σοβαρότερα, εντείνοντας την πίεση που δέχονται τα δάση.

⁷⁴ Πράσινη Βίβλο, COM 2010, 66, σ. 12

του ανθρώπου όσον αφορά την επιλογή των ειδών και τις διαχειριστικές τεχνικές για να διατηρηθεί η βιώσιμη δασική κάλυψη και η συνέχιση όλων των δασικών λειτουργιών. Μεσοπρόθεσμα σε ορισμένες περιοχές ενδέχεται να παρατηρηθούν ευνοϊκότερες συνθήκες ανάπτυξης των δασών.

Ακόμη και χωρίς την κλιματική αλλαγή, η ικανότητα των δασών να επιτελούν τις λειτουργίες τους απειλήθηκε πάντοτε από διάφορους φυσικούς κινδύνους. Ενώ από τη μια πλευρά είναι σαφές ότι η γενική κλιματική αλλαγή εντείνει αυτούς τους κινδύνους, είναι ταυτόχρονα αδύνατον να υπολογισθεί επακριβώς το μέγεθος του αντίκτυπου που οφείλεται αποκλειστικά στην κλιματική αλλαγή σε σύγκριση με τα επίπεδα του παρελθόντος. Για το λόγο αυτό, οι επιπτώσεις στις λειτουργίες των δασών, τόσο οι ενδημικές όσο και εκείνες που αποδίδονται στην κλιματική αλλαγή εξετάζονται συνολικά.

Στα συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσφατη Λευκή Βίβλο της Επιτροπής 'Προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος: προς ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο δράσης' τονίζεται η ανάγκη ενσωμάτωσης της προσαρμογής σε όλες τις σχετικές πολιτικές με αύξηση της ανθεκτικότητας π.χ. των δασών. Τονίστηκε περαιτέρω η ανάγκη να βελτιωθεί η εκτίμηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής σε όλους τους σχετιζόμενους τομείς και αναγνωρίστηκε ο ρόλος της αειφόρου διαχείρισης των δασών στη μείωση της ευπάθειας των δασών στην κλιματική αλλαγή.

Στα συμπεράσματα του Συμβουλίου επισημαίνεται επίσης η έκθεση της Διεθνούς Ένωσης Οργανισμών Δασικής Έρευνας του 2009 όπου αναφέρεται ότι *'Η κλιματική αλλαγή κατά το δεύτερο ήμισυ του περασμένου αιώνα έχει ήδη πλήξει τα δασικά οικοσυστήματα και θα τα πλήξει ακόμη περισσότερο στο μέλλον. Ο ρυθμιστικός ρόλος των δασών στο διοξείδιο του άνθρακα κινδυνεύει να χαθεί εξ ολοκλήρου, εκτός εάν μειωθούν δραστικά τα ανθρακούχα αέρια που εκπέμπονται σήμερα. Το αποτέλεσμα θα είναι η ελευθέρωση τεράστιων ποσοτήτων άνθρακα στην ατμόσφαιρα, εντείνοντας στην κλιματική αλλαγή'*.

Τα συνδυασμένα αποτελέσματα της κλιματικής αλλαγής στα δάση, όπως και της μεταβολής των περιβαλλοντικών συνθηκών, της παρακμής, των θυελλών και των πυρκαγιών, θα γίνουν αισθητά σε ολόκληρη την Ευρώπη παρά τη διαβάθμιση της έντασης των αποτελεσμάτων. Θα έχουν επιπτώσεις στις κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές λειτουργίες. Τα προβλήματα που σήμερα αφορούν συγκεκριμένες περιοχές είναι πιθανόν να υπερβούν τα συνήθη όριά τους, όπως ήδη έχει αποδειχθεί για τις πυρκαγιές και τις θύελλες. Αυτή η αυξανόμενη πανευρωπαϊκή διάσταση εγείρει

ερωτήματα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η ΕΕ μπορεί να συνεισφέρει καλύτερα για να εξασφαλισθεί ότι τα δάση θα μπορέσουν να συνεχίσουν να επιτελούν τις λειτουργίες τους.

Οι προβολές των καθαρών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στους πληθυσμούς δασικών ειδών της ΕΕ μεσοπρόθεσμα είναι πολύ σύνθετες⁷⁵. Τα συνήθη εργαλεία στις διάφορες χώρες ή περιφέρειες της ΕΕ είναι:

- τα Εθνικά Δασικά Προγράμματα
- τα Επιχειρησιακά Δασοπονικά Πρότυπα
- οι περιεκτικοί και συστηματικοί Εθνικοί Κατάλογοι Δασών (ΕΚΔ)
- τα Συστήματα Κτηματολογίων, αποτελούν σημαντικό εργαλείο για την ανάπτυξη κοινωνικών και οικονομικών δασικών λειτουργιών και τον περιορισμό της παράνομης μετατροπής των δασών
- χαρτογράφηση των δασικών λειτουργιών και σχετικός σχεδιασμός σε επίπεδο τοπίου και σε περιφερειακό επίπεδο
- απαιτήσεις για την παραγωγή και την αξιοποίηση του πολλαπλασιαστικού υλικού
- εθνικά σχέδια δράσης στο πλαίσιο της σύμβασης για τη βιολογική ποικιλότητα ή της σύμβασης των ΗΕ για την καταπολέμηση της απερίμωσης
- καθεστώτα υποστήριξης των ιδιωτών ιδιοκτητών δασών και των ενώσεών τους
- νομικές διατάξεις και παροχή κινήτρων για τον περιορισμό του κατακερματισμού, ενίοτε σε συνδυασμό με κίνητρα για την αποκατάσταση της συνεργασίας μεταξύ των ιδιοκτητών δασικών εκτάσεων
- καθεστώτα αδειοδότησης της υλοτομίας βάσει έγκρισης των αρμόδιων αρχών
- περιορισμοί στην αλλαγή χρήσης της δασικής γης

⁷⁵ Η αλλαγή του κλίματος είναι επίσης πιθανόν να αυξήσει το ύψος των ζημιών από εγχώριους δασικούς παθογόνους παράγοντες και ασθένειες, να επιφέρει νέες εξωτικές μολύνσεις, οι οποίες θα εισαχθούν είτε από τον άνθρωπο είτε από φυσική μετανάστευση, προκειμένου να αλλάξει η δυναμική των πληθυσμών, βλ. COM 2010, 66

2. ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΕΚΠΟΜΠΗΣ ΑΕΡΙΩΝ ΠΟΥ ΠΡΟΚΑΛΟΥΝ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ

Για να επιτευχθεί μείωση της εκπομπής αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου θεσπίζεται ειδικό σύστημα εμπορίας ανταλλαγής δικαιωμάτων εκπομπών αερίων με την Οδηγία 2003/87/ΕΚ ‘σχετικά με τη θέσπιση συστήματος για την εμπορία των δικαιωμάτων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα’⁷⁶.

Από 1.1.2005 κάθε εγκατάσταση στην οποία ασκείται μια από τις προβλεπόμενες στο παράρτημα Ι δραστηριότητες της παρούσας οδηγίας⁷⁷ και που εκπέμπει τα οφειλόμενα στην εν λόγω δραστηριότητα συγκεκριμένα αέρια θερμοκηπίου, οφείλει να είναι κάτοχος της προς το σκοπό αυτό χορηγούμενης από τις αρμόδιες αρχές άδειας. Οι αρχές αυτές εκδίδουν τη σχετική άδεια εφόσον κρίνουν ότι ο φορέας εκμετάλλευσης των εγκαταστάσεων είναι σε θέση να παρακολουθεί και να αναφέρει τις εκπομπές.

Κάθε κράτος μέλος καταρτίζει εθνικό σχέδιο στο οποίο αναφέρει τα δικαιώματα που σκοπεύει να κατανείμει για καθορισμένη περίοδο καθώς και τον τρόπο κατανομής τους στις εγκαταστάσεις. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία των δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Μεριμνούν ώστε οι φορείς εκμετάλλευσης των εγκαταστάσεων να επιστρέφουν αριθμό δικαιωμάτων ίσο με τις συνολικές εκπομπές των εγκαταστάσεών τους κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους⁷⁸.

Στο τέλος του έτους, ο φορέας εκμετάλλευσης οφείλει να αναφέρει στην αρμόδια αρχή τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου που προήλθαν από τις εγκαταστάσεις του κατά τη διάρκεια του έτους. Οι εκθέσεις που υποβάλλονται από τους φορείς εκμετάλλευσης επαληθεύονται και λαμβάνονται υπόψη από τις αρχές που καθορίζονται στο παράρτημα V της ως άνω οδηγίας (Λαμπαδάριος, 2005: 250).

Η εκ μέρους της Κοινότητας και των κρατών μελών έγκριση του πρωτοκόλλου του Κιότο το 2002 (Κρητικός, Πολίτης, 1998: 454-461, Kula, Πρωτοπαππάς, 2005: 118, Μπεριάτος 1997: 398-402), αποτελεί δέσμευση προκειμένου να περιορίσουν μέσα

⁷⁶ που τροποποίησε την Οδηγία 96/61/ΕΚ

⁷⁷ Δραστηριότητες στον τομέα της ενέργειας, της παραγωγής και μεταποίησης των σιδηρούχων μεταλλευμάτων, της εξορυκτικής βιομηχανίας και της παραγωγής χαρτοπολτού, χαρτιού και χαρτονιού.

⁷⁸ Τα επιστραφέντα αυτά δικαιώματα στη συνέχεια ακυρώνονται.

στην περίοδο 2008-2012 τις εκπομπές των αερίων θερμοκηπίου κατά 8% σε σχέση με τα επίπεδα το 1990. Η οδηγία 2004/101/EK ενισχύει το δεσμό μεταξύ του συστήματος ανταλλαγής δικαιωμάτων εμπορίας της ΕΕ και του Πρωτοκόλλου του Κιότο, καθότι καθιστά συμβατούς με το εν λόγω σύστημα τους λεγόμενους «μηχανισμούς έργων» του Πρωτοκόλλου του Κιότο (κοινή εφαρμογή και εφαρμογή καθαρής ανάπτυξης). Οι φορείς εκμετάλλευσης θα είναι σε θέση να χρησιμοποιούν τους δυο αυτούς μηχανισμούς στο πλαίσιο του συστήματος ανταλλαγής δικαιωμάτων, ούτως ώστε να τηρούν τις σχετικές υποχρεώσεις τους. Το αποτέλεσμα θα είναι η μείωση του κόστους συμμόρφωσης των εγκαταστάσεων που υπάγονται στο σύστημα. Οι εκτιμήσεις για την περίοδο 2008-2012 προβλέπουν τη μείωση κατά 20% και άνω του ετήσιου κόστους συμμόρφωσης όλων των εγκαταστάσεων της διευρυμένης ΕΕ.

Συναφείς νομοθετικές πράξεις και πρωτοβουλίες αποτελούν οι ακόλουθες:

-Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23^{ης} Ιανουαρίου 2008, σχετικά με την τροποποίηση της οδηγίας 2003/87/EK με στόχο τη βελτίωση και την επέκταση του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου της Κοινότητας⁷⁹ : στο πλαίσιο της δέσμης μέτρων για το κλίμα που θεσπίστηκε τον Ιανουάριο του 2008, η Επιτροπή προτείνει τον εκσυγχρονισμό του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου, και ιδίως των ρυθμίσεων παρακολούθησης, υποβολής εκθέσεων και εξακρίβωσης. Η πρόταση αυτή προβλέπει επίσης την επέκταση του πεδίου εφαρμογής του συστήματος εκπομπής αερίων θερμοκηπίου άλλων από το CO₂ και σε άλλους σημαντικούς βιομηχανικούς παραγωγούς εκπομπών, ενώ οι εγκαταστάσεις των οποίων οι εκπομπές δεν υπερβαίνουν το ανώτατο όριο των 10.000 τόνων CO₂ ετησίως δεν θα συμμετέχουν στο σύστημα εφόσον λαμβάνουν εναλλακτικά μέτρα. Η πρόταση προβλέπει επίσης την αντικατάσταση των εθνικών σχεδίων κατανομής από ένα κοινό σύστημα δημοπράτησης ή δωρεάν κατανομής δικαιωμάτων (Narayan C. Fernandes P., Brusselen J, Schuck A., 2007: 164-173). Επιπλέον, το πλεονέκτημα της χρήσης των πιστώσεων που επιτρέπει ο μηχανισμός καθαρής ανάπτυξης του πρωτοκόλλου του Κιότο θα περιορίζεται στα επίπεδα που ισχύουν την τρέχουσα περίοδο του συστήματος. Με αυτόν τρόπο θα υπάρχει περιθώριο για αύξηση της πρόσβασης σε αυτόν τον μηχανισμό, σε περίπτωση υπογραφής διεθνούς συμφωνίας.

⁷⁹ COM 2008, 16

-Ανακοίνωση της Επιτροπής, της 23^{ης} Ιανουαρίου 2008, με τίτλο: 'Δύο φορές το 20 έως το 2020-Η κλιματική αλλαγή και η ευκαιρία της Ευρώπης'⁸⁰: Τον Ιανουάριο 2008, η Επιτροπή ενέκρινε σειρά συνεκτικών και γενικών μέτρων που αποσκοπούν στην υλοποίηση των στόχων που καθορίστηκαν την άνοιξη του 2007 από την ΕΕ για το 2020 όσον αφορά την αλλαγή του κλίματος και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

-Απόφαση 2007/589/ΕΚ της Επιτροπής, της 18^{ης} Ιουλίου 2007, περί θεσπίσεως κατευθυντήριων γραμμών για την παρακολούθηση και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου κατ' εφαρμογή της οδηγίας 2003/87/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου: Τα 12 παραρτήματα της εν λόγω απόφασης περιέχουν τις κατευθυντήριες γραμμές για την παρακολούθηση και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις εκπομπές των αερίων θερμοκηπίου. Το παράρτημα Ι σκιαγραφεί τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές που αποβλέπουν στην εξασφάλιση της παρακολούθησης και της τακτικής υποβολής ακριβών εκθέσεων σχετικών με τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου στην Κοινότητα. Η εφαρμογή της διευκολύνεται για τις εγκαταστάσεις των οποίων οι εξακριβωμένες εκπομπές δεν υπερέβαιναν κατά μέσον όρο τους 2500 τόνους CO₂ ορυκτής προέλευσης ετησίως κατά την προηγούμενη περίοδο εμπορίας.

-Ανακοίνωση της Επιτροπής της 10^{ης} Ιανουαρίου 2007 με τίτλο: 'Περιορισμός της αλλαγής του κλίματος του πλανήτη σε αύξηση της θερμοκρασίας κατά 2 βαθμούς Κελσίου-Η πορεία προς το 2020 και μετέπειτα'⁸¹: Η Επιτροπή, αφού συνοψίζει το κόστος και τα οφέλη που συνδέονται με την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, προτείνει ορισμένα μέτρα για τον περιορισμό της αύξησης της θερμοκρασίας του πλανήτη σε 2 βαθμούς Κελσίου. Ορισμένα από τα μέτρα αφορούν την Ευρωπαϊκή Ένωση (όπως π.χ ο δεσμευτικός στόχος για τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και η αναθεώρηση του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής) ή έχουν διεθνή εμβέλεια (συγκεκριμένα, διαπραγμάτευσης διεθνούς συμφωνίας)⁸²:

-Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 15^{ης} Δεκεμβρίου 2006 για την 'καταλογισμένη ποσότητα' (έκθεση δυνάμει του άρθρου 7 παρ. 1 της απόφασης αριθμ. 280/2004/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για μηχανισμό παρακολούθησης των

⁸⁰ COM 2008, 30

⁸¹ COM 2007, 2

⁸² Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Δεκεμβρίου 2006 για την τροποποίηση της οδηγίας 2003/87/ΕΚ ώστε να ενταχθούν οι αεροπορικές δραστηριότητες στο σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου εντός της Κοινότητας, COM 2006, 818

εκπομπών αερίων που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου στην Κοινότητα και εφαρμογής του Πρωτοκόλλου του Κιότο)⁸³

-Απόφαση 2006/780/ΕΚ της Επιτροπής της 16^{ης} Νοεμβρίου 2006 για την αποφυγή της διπλής καταγραφής των μειώσεων των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου στο πλαίσιο του κοινοτικού συστήματος εμπορίας εκπομπών για δραστηριότητες έργων με βάση το Πρωτόκολλο του Κιότο σύμφωνα με την οδηγία 2003/87/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

-Ανακοίνωση της Επιτροπής της 13^{ης} Νοεμβρίου 2006 με τίτλο 'Δημιουργία παγκόσμιας αγοράς άνθρακα-Έκθεση κατ' εφαρμογή του άρθρου 30 της οδηγίας 2003/87/ΕΚ'⁸⁴,

-Ανακοίνωση της Επιτροπής της 22ας Δεκεμβρίου 2005 με τίτλο 'Περαιτέρω κατευθύνσεις για τα σχέδια κατανομής της περιόδου 2008-2012 του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής εντός της Κοινότητας'⁸⁵

-Κανονισμός (ΕΚ) αρ. 2216/2004 της Επιτροπής της 21^{ης} Δεκεμβρίου 2004 σχετικά με τυποποιημένο και ασφαλές σύστημα μητρώων δυνάμει της οδηγίας 2003/87/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 916/2007: έκαστο κράτος μέλος έχει την υποχρέωση να καταρτίσει ανάλογο μητρώο με τη μορφή τυποποιημένης βάσης ηλεκτρονικών δεδομένων, που να περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με την παράδοση, την κατοχή, τη μεταφορά και την κύρωση των δικαιωμάτων (ποσοτώσεων) εκπομπής. Οι εν λόγω πληροφορίες επιτρέπουν να εξασφαλισθεί η συμμόρφωση των μεταφερόμενων δικαιωμάτων εκπομπής προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το πρωτόκολλο του Κιότο.

-Ανακοίνωση της Επιτροπής της 7^{ης} Ιανουαρίου 2004 σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τη συνδρομή των κρατών μελών στην εφαρμογή των κριτηρίων που αναφέρονται στο Παράρτημα III της οδηγίας 2003/87/ΕΚ σχετικά με τη θέσπιση συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου εντός της Κοινότητας και την τροποποίηση της οδηγίας 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου, και των όρων που καθορίζουν την κατάσταση εκτάκτου ανάγκης⁸⁶

-Απόφαση 2006/944/ΕΚ της Επιτροπής της 14^{ης} Δεκεμβρίου 2006 για τον καθορισμό των αντίστοιχων επιπέδων εκπομπών που επιμετρούνται στην Κοινότητα και σε κάθε κράτος μέλος δυνάμει του Πρωτοκόλλου του Κιότο σύμφωνα με την απόφαση 2002/358/ΕΚ

⁸³ COM 2006, 799

⁸⁴ Επίσημη Εφημερίδα L 316 της 16.11.2006

⁸⁵ COM 2005,703

⁸⁶ COM 2003, 830

-Αποφάσεις που εγκρίθηκαν από την Επιτροπή στις 15 Σεπτεμβρίου 2005 βάσει του άρθρου 9 της Οδηγίας 2003/87/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13^{ης} Οκτωβρίου 2003 σχετικά με τη θέσπιση συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου εντός της Κοινότητας και την τροποποίηση της οδηγίας 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου

-Ανακοίνωση της Επιτροπής της 20ης Οκτωβρίου 2004 προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σχετικά με τις αποφάσεις της Επιτροπής όσον αφορά τα εθνικά σχέδια κατανομής δικαιωμάτων εμπορίας αερίων που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου που κοινοποίησαν το Βέλγιο, η Εσθονία, η Φινλανδία, η Γαλλία, η Λεττονία, το Λουξεμβούργο, η Πορτογαλία και η Σλοβακία σύμφωνα με την οδηγία 2003/87/ΕΚ

-Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με τις αποφάσεις που έλαβε η Επιτροπή στις 7 Ιουλίου 2004 για τα εθνικά σχέδια κατανομής δικαιωμάτων εκπομπής αερίων του φαινομένου του θερμοκηπίου που υπέβαλαν η Αυστρία, η Δανία, η Γερμανία, η Ιρλανδία, οι Κάτω Χώρες, η Σλοβενία, η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο σύμφωνα με την οδηγία 2003/87/ΕΚ⁸⁷

-Οδηγία 2001/81/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 23^{ης} Οκτωβρίου 2001 σχετικά με τα εθνικά ανώτατα όρια εκπομπών για ορισμένους ατμοσφαιρικούς ρύπους

-Απόφαση 280/2004/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Φεβρουαρίου 2004 για μηχανισμό παρακολούθησης των εκπομπών αερίων που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου στην Κοινότητα και εφαρμογής του πρωτοκόλλου του Κιότο.

-Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Ιανουαρίου 2008, σχετικά με την αποθήκευση διοξειδίου του άνθρακα σε γεωλογικούς σχηματισμούς⁸⁸

⁸⁷ COM 2004, 500

⁸⁸ και για την τροποποίηση των οδηγιών 85/337/ΕΟΚ και 96/61/ΕΚ του συμβουλίου, των οδηγιών 2000/60/ΕΚ, 2001/80/ΕΚ, 2004/35/ΕΚ, 2006/12/ΕΚ και του Κανονισμού (ΕΚ) αρ. 1013/2006

3. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΨΙΛΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ UNFCCC ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΕ.

Τα δάση απειλούνται από αποψίλωση και υποβάθμιση, καθώς σύμφωνα με εκτιμήσεις του FAO, κάθε χρόνο χάνονται περίπου 13 εκατ. εκτάρια δασών. Η αποψίλωση αντιστοιχεί περίπου στο 20% των παγκόσμιων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, ποσοστό μεγαλύτερο από το σύνολο των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που εκπέμπει η ΕΕ.

Στο επίκεντρο της προτεινόμενης αντίδρασης της ΕΕ είναι ο στόχος να έχει συγκρατηθεί έως το 2030 η παγκόσμια απώλεια των δασικών εκτάσεων και έως το 2020 να έχει μειωθεί η γενική αποψίλωση των τροπικών δασών κατά τουλάχιστον 50% σε σύγκριση με τα σημερινά επίπεδα. Η αποψίλωση συγκαταλέγεται στα κεντρικά θέματα στις διαπραγματεύσεις του ΟΗΕ για το κλίμα (σχέδιο δράσης του Μπαλί⁸⁹). Μεταξύ 1990 και 2005 χάθηκαν πάνω από το 3% των παγκόσμιων δασικών εκτάσεων με την ετήσια απώλεια να ανέρχεται σε 13 εκατ. εκτάρια (FAO 2005).

Περίπου το 96% της πρόσφατης αποψίλωσης των δασών αφορά τροπικές περιοχές και η μεγαλύτερη καθαρή απώλεια δασικών εκτάσεων μεταξύ 2000 και 2005 καταγράφηκε σε δέκα χώρες⁹⁰. Τα τροπικά δάση φιλοξενούν το μισό του συνόλου των χερσαίων ειδών και διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη λειτουργία της βιόσφαιρας. Ως εκ τούτου η υποβάθμισή τους και η συνεχιζόμενη αποψίλωσή τους θα οδηγήσει σε σημαντική απώλεια της βιοποικιλότητας.

Η μάχη κατά της αποψίλωσης των δασών πρέπει να δοθεί σε διάφορα μέτωπα:

1. Η ενίσχυση της διαχείρισης των δασών και των θεσμών σε τοπικό και εθνικό επίπεδο αποτελεί προϋπόθεση για κάθε αποτελεσματική πολιτική απάντηση
2. Πρέπει να αναγνωριστεί ρητά ότι ένας από τους βασικούς μοχλούς για την αποψίλωση των δασών είναι οικονομικός. Τα δάση καταστρέφονται επειδή βραχυπρόθεσμα είναι επικερδέστερη η χρήση της γης για άλλους σκοπούς από τη διατήρησή τους. Μια αποτελεσματική πολιτική πρέπει να επιβραβεύει τις υπηρεσίες που παρέχουν τα δάση.

⁸⁹ http://unfccc.int/files/meetings/cop_13/application/pdf/cp_bali_action.pdf

⁹⁰ Βραζιλία, Ινδονησία, Σουδάν, Μιανμάρ, Ζάμπια, Ενωμένη Δημοκρατία της Τανζανίας, Νιγηρία, Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, Ζιμπάμπουε, Βενεζουέλα (FAO 2007)

3. Μια ουσιαστική πολιτική κατά της αποψίλωσης των δασών μπορεί να αγνοήσει την πλευρά της ζήτησης και την ευθύνη των καταναλωτών. Ορισμένες εσωτερικές και εξωτερικές πολιτικές της ΕΕ μπορούν να χρησιμοποιηθούν ώστε να συμβάλλουν στην επίτευξη του συνολικού στόχου.
4. Επειδή η αποψίλωση των δασών είναι παγκόσμιο πρόβλημα που απαιτεί λύση σε παγκόσμιο επίπεδο, και έχοντας ως στόχο τη σταθεροποίηση των εκπομπών CO₂ σε αποδεκτά επίπεδα και την άρση της απώλειας της βιοποικιλότητας, οι διεθνείς διαπραγματεύσεις για το κλίμα προσφέρουν μοναδική ευκαιρία για να τιθασευθεί η αποψίλωση των δασών.
5. Η ορθότητα σχεδιασμού και εφαρμογής της πολιτικής πρέπει να βασίζεται σε πληροφόρηση υψηλής ποιότητας. Τα ισχύοντα προγράμματα παρακολούθησης και αξιολόγησης των δασών δεν είναι ούτε πλήρη ούτε ολοκληρωμένα. Απαιτείται πιο ολοκληρωμένη και επιστημονικότερη προσέγγιση για την πλαισίωση των αποφάσεων άσκησης πολιτικής και την παρακολούθηση της εφαρμογής τους.

4. ΔΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Η βιομάζα των δασών είναι η σημαντικότερη και αμεσότερη υφιστάμενη πηγή ανανεώσιμης βιοενέργειας στην Ευρώπη. Η βιομάζα των δασών χρησιμοποιείται για την παραγωγή ενέργειας με τρεις τρόπους:

- για την παραγωγή θερμότητας και βιομηχανικού ατμού
- για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας
- για την παραγωγή βιοκαυσίμων στις μεταφορές.

Η παραγωγή θερμότητας και ηλεκτρικής ενέργειας καθώς και η συνδυασμένη παραγωγή θερμότητας και ηλεκτρισμού από τη βιομάζα των δασών έχει αυξηθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη⁹¹. Η θερμότητα και ο ηλεκτρισμός παράγονται συνήθως για τις ανάγκες ιδιωτικών χαμηλών κατοικιών και σε θερμοηλεκτρικούς σταθμούς για τη θέρμανση και τον ηλεκτρισμό διαφόρων μεγεθών κτιρίων, όπως σχολεία, δημόσια κτίρια, νοσοκομεία, κοινότητες ή πόλεις.

⁹¹ Βλ. για το επιτρεπτό της εγκατάστασης σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ εντός δασών και δασικών εκτάσεων Μαριά Α. (2001), Τεχνικά έργα ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ) και προστασία του περιβάλλοντος, ΠερΔικ 3/2001, 339 επ.

Η τεχνολογία παραγωγής βιοκαυσίμων από τη βιομάζα των δασών και πρώτων υλών από ξύλο είναι ακόμη υπό δοκιμή και σε φάση ανάπτυξης και χρήζει περαιτέρω επιδοτήσεων. Η πυρόλυση της βιομάζας, που παράγει ξυλάνθρακα κατάλληλο να χρησιμοποιηθεί ως υλικό βελτίωσης του εδάφους, είναι μια νέα δυνατότητα για τη βελτίωση της ενεργειακής αξίας και της αποτελεσματικότητας του εδάφους ως δεξαμενής του άνθρακα.

Το 2006 η ΕΕ των 25 παράγαγε ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές γύρω στους 110 μεγατόνους, πράγμα που αντιστοιχεί στο 14% περίπου της συνολικής χρήσης ενέργειας. Το μεγαλύτερο μέρος, το 65% αυτής της ανανεώσιμης ενέργειας παράχθηκε από βιομάζα, που με τη σειρά της αποτελεί το μεγαλύτερο τμήμα (60%) της δασικής ενέργειας. Το ποσοστό χρήσης της δασικής ενέργειας επί συνόλου της ενέργειας διαφέρει πολύ μεταξύ των κρατών της ΕΕ των 27.

Στην παραγωγή βιοκαυσίμων από προϊόντα δασικής ξυλείας συμβάλλουν τα διάφορων ειδών υπολείμματα υλοτομίας όπως τα ροκανίδια, οι κόκκοι από πολύ ξύλου, οι μπρικέτες (πλιθάνθρακας), τα κούτσουρα και οι ρίζες, ο ξυλάνθρακας, το ξυλαέριο και τα ταχέως αναπτυσσόμενα δένδρα όπως η ιτιά. Τα υποπροϊόντα της δασικής βιομηχανίας παρέχουν σημαντικό ενεργειακό δυναμικό και χρησιμοποιούνται εντατικά στην παραγωγή θερμότητας και ηλεκτρισμού, ιδιαίτερα στην ολοκληρωμένη δασική βιομηχανία. Η χρήση υποπροϊόντων και ανακυκλωμένου ξύλου για ενεργειακούς σκοπούς μπορεί να φθάσει το 30-50% της χρήσης στρογγυλής ξυλείας.

Η χρήση της δασικής βιοενέργειας πρέπει να αυξηθεί περισσότερο από ό,τι σήμερα στην Ευρώπη. Σύμφωνα με προκαταρκτικές μελέτες εκτιμάται ότι το δυναμικό εκμετάλλευσης της βιομάζας των δασών της Ευρώπης ανέρχεται σε 100-200 εκατομμύρια κυβικά μέτρα τον χρόνο, δεδομένου ότι η εκμετάλλευση των δασών δεν απειλεί το περιβάλλον ούτε τη βιοποικιλότητα των δασών ή την προστασία του τοπίου. Σήμερα ο όγκος της δασικής βιομάζας που αξιοποιείται ξεχωριστά και σε συνδυασμό με την εκμετάλλευση της στρογγυλής ξυλείας ανέρχεται στο 10-15% του δυναμικού εκμετάλλευσης. Η αυξημένη χρήση βιομάζας των δασών δημιουργεί νέες δυνατότητες και στους ιδιοκτήτες εφόσον τους παρέχει ευρύτερη αγορά ξυλείας και ανταγωνιστικές τιμές και μπορούν να πωλούν περισσότερα υποπροϊόντα. Η έντονη ζήτηση δασικής βιομάζας ενδέχεται να αλλάξει την αγορά στρογγυλής ξυλείας πράγμα που θα οδηγήσει στην αύξηση ανταγωνισμού για τις πρώτες ύλες ξυλείας μεταξύ του τομέα της βιοενέργειας και της βιομηχανίας που χρησιμοποιεί στρογγυλή ξυλεία. Η υποστήριξη της τελικής χρήσης, π.χ., τα τιμολόγια τροφοδότησης για την παραγωγή πράσινης

ενέργειας είναι σημαντικό μέσο για την ανάπτυξη διαφόρων στρατηγικών βιοενέργειας τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Η αύξηση της χρήσης της βιοενέργειας πρέπει να αποτελέσει το μέσο στήριξης της περιφερειακής ανάπτυξης της ΕΕ.

Οι αγορές καυσίμων από ξύλο και ιδιαιτέρως καυσόξυλων είναι κυρίως τοπικές, αλλά η αύξηση της χρήσης ενέργειας από ξύλο στην ΕΕ θα ενθαρρύνει σημαντικά την επιχειρηματική δραστηριότητα και θα αυξήσει τις θέσεις εργασίας στον τομέα των σχετικών μηχανημάτων και του εξοπλισμού. Για την παραγωγή ενέργειας απαιτείται μεγάλος αριθμός από λέβητες και άλλα εξαρτήματα με μεγάλη οικονομική αξία και δυναμικό ανάπτυξης. Η αύξηση της χρήσης ενέργειας από ξύλο παρέχει επίσης σημαντικές πιθανότητες εξαγωγής τεχνολογίας εκτός της ΕΕ.

Το έργο θέσπισης προτύπων για την παραγωγή βιώσιμης βιομάζας έχει ξεκινήσει στο πλαίσιο της κοινοτικής οδηγίας για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας⁹². Τα πρότυπα είναι σημαντικά για τη διασφάλιση της παραγωγής και εφοδιασμού βιώσιμης δασικής βιοενέργειας και την εφαρμογή κοινών διαδικασιών. Τα πρότυπα για τη βιώσιμη παραγωγή δασικής βιομάζας πρέπει να πληρούν τα διευρωπαϊκά κριτήρια της MCPFE, προκειμένου να αποφευχθεί περιττή επικάλυψη έργου⁹³. Ενόψει των ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι για την καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος, η πλήρης προστασία των δασών δεν είναι τόσο οικολογικά αποτελεσματική όσο η ολοκληρωμένη προστασία σε ένα πλαίσιο εμπορικής διαχείρισης του δάσους.

⁹² Βλ. Οδηγία-πλαίσιο για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (RED). Η επίτευξη του στόχου του 20% ως μεριδίου συμμετοχής των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας έως το 2020 συνεπάγεται τη σημαντική αύξηση της δασικής βιοενέργειας (θέρμανση, ηλεκτρισμός και βιοκαύσιμα). Στην οδηγία περιλαμβάνονται πολλοί στόχοι που αφορούν τη βιώσιμα παραγόμενη βιομάζα των δασών και τον κατασκευαστικό τομέα. Κύριος στόχος είναι η εξοικονόμηση ενέργειας και η μείωση των εκπομπών του κατασκευαστικού τομέα κατά τη μεταποίηση των υλικών.

⁹³ Βλ. Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Ο ρόλος των δασών και της δασοκομίας στην υλοποίηση των κλιματικών δεσμεύσεων της ΕΕ (διερευνητική γνωμοδότηση), Επίσημη Εφημερίδα αρ. C 228 της 22.09.2009 σ. 0001-0008.

ΜΕΡΟΣ Δ΄: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗ ΡΥΠΑΝΣΗ

1. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ

Η κλιματική αλλαγή προβλέπεται ότι θα προκαλέσει ιδιαίτερα στη Νότια Ευρώπη, περισσότερη ξηρασία, υψηλότερες θερμοκρασίες και μεγαλύτερης διάρκειας περιόδους ανέμων. Σήμερα καίγονται κάθε χρόνο κατά μέσο όρο 500.000 ha δασικής έκτασης στην Ευρώπη με αντίστοιχες εκπομπές CO₂, άλλων αερίων και σωματιδίων. Κάθε χρόνο σημειώνονται περισσότερες από 50.000 δασικές πυρκαγιές στα πλέον πληττόμενα κράτη μέλη, αν και ο αριθμός αυτός φθίνει την τελευταία δεκαετία, σε σύγκριση με τις προηγούμενες δεκαετίες.

Ο μεγαλύτερος κίνδυνος και η ένταση των δασικών πυρκαγιών προκάλεσαν την καταστροφή τεράστιων εκτάσεων στην Πορτογαλία το 2003 (άνω των 400.000 ha) και το 2005, και στην Ισπανία το 1985, το 1989 και το 1994. Στην Ελλάδα το 2007 όπου η θερμοκρασία έφθασε τους 46° C πέντε μεγάλες πυρκαγιές μόνον στην Πελοπόννησο έκαψαν 170.000 ha.

Οι μεγάλες πυρκαγιές, οι οποίες ταυτόχρονα προκαλούν ανθρώπινα θύματα, καταστρέφουν ιδιοκτησίες και μειώνουν τη γονιμότητα του εδάφους λόγω της απώλειας οργανικής ύλης, εμποδίζουν επίσης τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας. Το καλοκαίρι του 2009, τουλάχιστον το 30% των καμένων εκτάσεων ήταν τοποθεσίες Natura 2000 στη Βουλγαρία, τη Γαλλία, την Ελλάδα, την Ιταλία, την Πορτογαλία, την Ισπανία και τη Σουηδία. Τα δάση που επλήγησαν σοβαρά στις τοποθεσίες Natura 2000 αντιμετωπίζουν μείζον πρόβλημα ανάκτησης των συνθηκών πριν από την εκδήλωση των πυρκαγιών, ιδίως όσον αφορά τη βιολογική ποικιλότητα.

Οι προσπάθειες της ΕΕ των κρατών μελών στην αντιμετώπιση του προβλήματος πρόληψης των πυρκαγιών υπήρξαν σημαντικές και είχαν εστιασθεί στην εκπαίδευση, την έρευνα, την ευαισθητοποίηση και τη διαρθρωτική πρόληψη. Οι προσπάθειες πρέπει να ενταθούν στο μέλλον λόγω της κλιματικής αλλαγής. Υπάρχει επίσης στενή σύνδεση μεταξύ ενεργού διαχείρισης των δασών και της μείωσης του κινδύνου πυρκαγιάς: μια αγορά βιοενέργειας που θα λειτουργεί ομαλά, η οποία συχνά συναντά εμπόδια από την έλλειψη ορθής διαχείρισης εξαιτίας του κατακερματισμού της δασικής ιδιοκτησίας, θα

μπορούσε να έχει σημαντικό ρόλο στην πρόληψη των πυρκαγιών προσφέροντας οικονομικό κίνητρο για την αφαίρεση της βιομάζας που σήμερα τροφοδοτεί τις ανεξέλεγκτες πυρκαγιές σε εγκαταλειμμένα δάση.

Σχετικοί οι Κανονισμοί 2158/1992, 308/1997 καθώς και 804/1994, 1727/1999 για λεπτομέρειες στην εφαρμογή του Κανονισμού 2158/1992 που αφορούν δράσεις για τα μέτρα προστασίας των δασών από πυρκαγιές και από ατμοσφαιρική ρύπανση, με σκοπό τη μείωση των καιγόμενων επιφανειών και του αριθμού των πυρκαγιών. Η δράση περιλαμβάνει εντοπισμό των αιτιών των πυρκαγιών, δημιουργία ή βελτίωση των συστημάτων πρόληψης, δημιουργία υποδομών προστασίας, δημιουργία ή βελτίωση συστημάτων επιτήρησης των δασών, συναφή μέτρα (εκπαίδευση προσωπικού, εκπόνηση μελετών, πραγματοποίηση νέων μεθόδων-τεχνικών κλπ) και δημιουργία συστημάτων πληροφόρησης σχετικά με τις δασικές πυρκαγιές.

2. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗ ΡΥΠΑΝΣΗ

Σχετικοί οι Κανονισμοί 3528/1986, όπως τροποποιήθηκε από τον 307/1997 για την προστασία των δασών από τη ρύπανση της ατμόσφαιρας αλλά και ο Κανονισμός 2278/1999 της Επιτροπής της 21^{ης} Οκτωβρίου 1999. Σχετικά με ορισμένες λεπτομέρειες εφαρμογής του Κανονισμού 3528/1986. Οι Κανονισμοί αυτοί προέκυψαν με τη συνειδητοποίηση του τεράστιου ρόλου των δασών στη διατήρηση των οικολογικών ισορροπιών, των κινδύνων που εγκυμονεί για την υγεία του δασικού πλούτου η υποβάθμιση της ποιότητας του αέρα και των ήδη υφιστάμενων καταστροφών των δασών της Κοινότητας.

Σύμφωνα με το ανωτέρω πλαίσιο το Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εκτιμά ότι η προστασία των δασών έχει βαρύνουσα σημασία και επείγοντα χαρακτήρα και θεσπίζει κοινοτική δράση για την προστασία τους από την ατμοσφαιρική ρύπανση.

Στο πλαίσιο της δράσης αυτής τα κράτη μέλη θα καταρτίζουν:

- σύμφωνα με κοινή μεθοδολογία ετήσια απογραφή ζημιών που προκαλούνται στα δάση
- θα δημιουργήσουν ένα δίκτυο παρατηρητηρίων που είναι αναγκαίο για την υλοποίηση της απογραφής

-ενθαρρύνεται η διεξαγωγή πειραμάτων και η εφαρμογή δοκιμαστικών σχεδίων και επιδείξεων, προκειμένου να αναπτυχθούν και να τελειοποιηθούν μέθοδοι διατήρησης και αναδάσωσης των δασών που έχουν υποστεί ζημιές.

-παράλληλα συνίσταται Επιτροπή για την προστασία των δασών αποτελούμενη από αντιπροσώπους των κρατών μελών της Επιτροπής

-Εκτός από την απογραφή των ζημιών στα δάση εκτιμάται και η κατάσταση των δασικών εδαφών χρησιμοποιώντας το ίδιο δίκτυο παρατηρητηρίων, λαμβάνοντας και αναλύοντας δείγματα σύμφωνα με καθορισμένες μεθόδους.

Στις περιοδικές φυτοϋγειονομικές εκθέσεις για τα δάση, αλλά και για την κατάσταση των δασικών εδαφών δίδονται πληροφορίες που σχετίζονται με την διεξαγωγή της απογραφής των ζημιών και της κατάστασης των εδαφών (εθνική δασική έκταση, αριθμός παρατηρητηρίων, περίοδος παρατήρησης, επεξεργασία στοιχείων, προβλήματα κλπ.). Επίσης πληροφορίες σχετικές με τα αποτελέσματα της απογραφής των δασών σε εθνικό επίπεδο και ανά περιφέρεια, τη μεθοδολογία δειγματοληψίας, ανάλυσης και επεξεργασίας (για τα εδάφη), τα πιθανά αίτια της παρατηρούμενης ζημίας, τα μέτρα για τα δάση ή τα εδάφη που έχουν υποστεί ζημία και εκτίμηση των κοινωνικο-οικονομικών επιπτώσεων των δασικών ζημιών.

Στο πλαίσιο αυτό το 2001 η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε το Πρόγραμμα Καθαρός Αέρας για την Ευρώπη-Clean Air for Europe (CAFE), με σκοπό τη χάραξη μακροπρόθεσμης πολιτικής κατά των αρνητικών επιπτώσεων της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Σχετική είναι η οδηγία-πλαίσιο 96/62 για την εκτίμηση και τη διαχείριση της ποιότητας του αέρα του περιβάλλοντος. Με βάση την οδηγία αυτή εκδόθηκαν οι ακόλουθες τέσσερις θυγατρικές Οδηγίες:

-Πρώτη θυγατρική Οδηγία 99/30, σχετικά με τις οριακές τιμές διοξειδίου του θείου, διοξειδίου του αζώτου και οξειδίων του αζώτου, σωματιδίων και μολύβδου στον αέρα του περιβάλλοντος

-Δεύτερη θυγατρική Οδηγία 2000/69, 16.11.2000 σχετικά με τις οριακές τιμές για το βενζόλιο και το μονοξείδιο του άνθρακα στον περιβάλλοντα αέρα.

-Τρίτη θυγατρική οδηγία 2002/3, 12.2.2002 σχετικά με το όζον στον περιβάλλοντα αέρα. Η Οδηγία αυτή αντικατέστησε την προγενέστερη Οδηγία αριθμ. 72 του 1992.

-Τέταρτη θυγατρική Οδηγία 2004/107, 15.12.2004 σχετικά με το αρσενικό, το κάδμιο, τον υδράργυρο, το νικέλιο και τους πολυκυκλικούς αρωματικούς υδρογονάνθρακες στον ατμοσφαιρικό αέρα (Καλλία-Αντωνίου, 2006).

ΜΕΡΟΣ Ε΄: ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΡΑΤΩΝ, ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Η σύσταση Μόνιμης Δασικής Επιτροπής⁹⁴ που αποτελείται από εκπροσώπους κάθε κράτους μέλους κρίθηκε απαραίτητη από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, προκειμένου να υπάρξει πιο στενή συνεργασία των χωρών μελών και της Επιτροπής στον τομέα των δασών και να ενισχυθούν όλες οι δράσεις που περιλαμβάνονται στην ΚΑΠ.

Η Μόνιμη Δασική Επιτροπή εξασφαλίζει την ενημέρωση των κρατών μελών σχετικά με τις εθνικές δασικές πολιτικές που μπορεί να ασκεί συμβουλευτικό ρόλο στην Επιτροπή για όλα τα θέματα που σχετίζονται με τον δασικό τομέα..

Με τους Κανονισμούς 1615/1989, 400/1994, 1100/1998 για τη θέσπιση Ευρωπαϊκού Συστήματος Δασικών Πληροφοριών και Επικοινωνίας (EFICS). Το αντικείμενο του EFICS είναι η συλλογή, η επεξεργασία και η διάδοση πληροφοριών που αφορούν τον δασικό τομέα και την εξέλιξή του. Σύμφωνα με το στόχο του Κανονισμού όλες οι πληροφορίες που αφορούν τον δασικό τομέα της Κοινότητας συγκεντρώνονται και διαβιβάζονται σε συνεργασία με τα κράτη μέλη και τους διεθνείς οργανισμούς στον τομέα των Ευρωπαϊκών Στατιστικών.

Σχετικοί οι Κανονισμοί 1210/90/ΕΚ του Συμβουλίου της 7^{ης} Μαΐου για την ίδρυση του ευρωπαϊκού οργανισμού περιβάλλοντος και του ευρωπαϊκού δικτύου πληροφοριών και παρατηρήσεων σχετικά με το περιβάλλον⁹⁵ και ο Κανονισμός 401/2009/ΕΚ με τον οποίο ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Γραφείο Περιβάλλοντος.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η Σύμβαση του Άαρχους για την πρόσβαση στην πληροφορία, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στην δικαιοσύνη αναφορικά με περιβαλλοντικά θέματα. Η εν λόγω Σύμβαση, η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 30 Οκτωβρίου 2001, μέχρι σήμερα έχει επικυρωθεί από 41 κράτη, καθώς και από την ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αποτελεί το πιο αναλυτικό και νομοτεχνικά επεξεργασμένο διεθνές κείμενο, που αφορά στην περιβαλλοντική πληροφόρηση και ο καθένας από τους τρεις πυλώνες της περιλαμβάνει διατάξεις που εκχωρούν διαφορετικά δικαιώματα.

⁹⁴ Θεσπίστηκε με τον Κανονισμό 89/367

⁹⁵ που τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό 933/1999/ΕΚ του Συμβουλίου της 29^{ης} Απριλίου 1999 και τέλος με τον Κανονισμό 1641/2003/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Ιουλίου 2003 για την τροποποίηση του Κανονισμού 1210/90.

Αναλυτικά οι πυλώνες διακρίνονται ως ακολούθως:

Ο πρώτος αναφέρεται στο δικαίωμα των πολιτών να έχουν πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία και διαχωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος αφορά στο δικαίωμα του κοινού να ζητεί πληροφορίες από τις δημόσιες αρχές και την υποχρέωση των δημοσίων αρχών να παρέχουν τις πληροφορίες αυτές (άρθρο 4). Το δεύτερο μέρος αφορά στο δικαίωμα του κοινού να λαμβάνει πληροφορίες και στην υποχρέωση των δημοσίων αρχών να συλλέγουν και να διαχέουν την πληροφόρηση χωρίς να απαιτείται ιδιαίτερη αίτηση του ενδιαφερόμενου (άρθρο 5), ορίζοντας κάποιες εξαιρέσεις για ιδιαίτερους λόγους, όπως εθνικής άμυνας και δημόσιας ασφάλειας, προστασίας πνευματικής ιδιοκτησίας (το τελευταίο έχει προκαλέσει και μεγάλες συζητήσεις, μιας και η εξαίρεση αυτή έχει χρησιμοποιηθεί πολλές φορές καταχρηστικά, όπως π.χ. άρνηση πρόσβασης σε εκθέσεις που έχουν συνταχθεί από τρίτα μέρη-συμβούλους κλπ για δημόσιες αρχές)

Ο δεύτερος πυλώνας αναφέρεται στη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων:

-συμμετοχή του κοινού που εστιάζεται σε μία συγκεκριμένη δραστηριότητα (άρθρο 6)

-συμμετοχή του κοινού στην προετοιμασία περιβαλλοντικών σχεδίων, προγραμμάτων και πολιτικών (άρθρο 7)

-συμμετοχή του κοινού στην προετοιμασία νόμων, κανονισμών και δεσμευτικών κανόνων δικαίου (άρθρο 8)

Ο τρίτος πυλώνας αναφέρεται στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Ουσιαστικά θέτει σε ισχύ τους δύο προηγούμενους πυλώνες στις εθνικές νομοθεσίες και ενδυναμώνει την εφαρμογή της εθνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας (άρθρο 9). Αφορά στη δικαστική προστασία σε υποθέσεις σχετικές με το περιβάλλον. Ο πυλώνας αυτός περιέχει διατάξεις που δίνουν κατευθυντήριες αρχές, των οποίων η εξειδίκευση και η ομοιόμορφη εφαρμογή στα Κράτη Μέλη της Σύμβασης συναντά δυσκολίες λαμβάνοντας τα διαφορετικά δικονομικά συστήματα που ισχύουν στα διάφορα εθνικά δίκαια (Λιάσκα, 2008: 232-6, Μιχαηλίδου, 2007: 208-16). Η Σύμβαση του Άαρχους αναγνωρίζει ότι τα Μέρη είναι αναγκαίο να εργαστούν από κοινού για τη δημιουργία μηχανισμών συμμόρφωσης που να αντιστοιχεί στις ανάγκες της.

Στο πλαίσιο υλοποίησης του τρίτου πυλώνα εκπονήθηκε υπό την εποπτεία της Επιτροπής μια δικαιοσυγκριτική μελέτη αναφορικά με την πρόσβαση στην δικαιοσύνη σε περιβαλλοντικές υποθέσεις (Μπάλιας 2001: 21). Η εν λόγω μελέτη επικεντρώθηκε

στη δυνατότητα των μη κυβερνητικών οργανισμών να έχουν επαρκή και αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Από αυτήν συνάγεται ότι η θέσπιση της συλλογικής αγωγής στον τομέα των οικολογικών ζημιών θα συνέβαλλε στην διεύρυνση των δυνατοτήτων προσφυγής στη δικαιοσύνη των Περιβαλλοντικών Οργανώσεων και συνακόλουθα και στην αποτελεσματικότερη προστασία του περιβάλλοντος (Σμπώκος, 2008: 59-63)⁹⁶. Αποτελεσματικός τρόπος προστασίας του περιβάλλοντος καθίσταται και ο εναλλακτικός τρόπος επίλυσης των διαφορών της διαδικασίας της περιβαλλοντικής διαμεσολάβησης (Σκουτέρης, 2008: 373-80).

Η προστασία του περιβάλλοντος κατά την ισχύουσα νομοθεσία εκτείνεται τόσο σε περιφερειακό, όσο και σε τοπικό επίπεδο, αναθέτοντας στα διοικητικά όργανα που υπάγονται στον κύκλο δράσεως καθενός από τους ανωτέρω διοικητικούς θεσμούς συγκεκριμένες και σαφείς αρμοδιότητες. Ειδικότερα, στην Ελλάδα μεταβιβάστηκε δέσμη αρμοδιοτήτων των στοιχείων του φυσικού, αστικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος από το Υπουργείο Γεωργίας στην Περιφέρεια, ως αποκεντρωμένη διοικητική μονάδα, εντός της οποίας ο νόμος προβλέπει τη σύσταση δύο Διευθύνσεων: α) Περιβάλλοντος και Χωροταξίας και β) Δασών (Βαλάτσος, Μπαμπαλιούτας, 2007: 54). Συμπερασματικά, η προσαρμογή της ελληνικής έννομης τάξης στο σύνολό της, στο περιβαλλοντικό κοινοτικό κεκτημένο συνάντησε πολλές εγγενείς αδυναμίες, πολλές από τις οποίες, οφείλονται στη στρεβλή προσαρμογή των κοινοτικών ρυθμίσεων και άλλες στην πολυσχιδία αρμοδιοτήτων της δημόσιας διοίκησης που δημιουργεί σύγχυση και κατακερματισμό ευθυνών για το περιβάλλον (Πέτρου, 2008: 199-216).

⁹⁶ Σε επιλεγμένα κράτη μέλη: στο Βέλγιο, στη Δανία, στη Γαλλία, στη Γερμανία, στην Ιταλία, στην Ολλανδία, στην Πορτογαλία και στο Ηνωμένο Βασίλειο. Πρβλ για το μέτρο της ασφαλιστικής κάλυψης της περιβαλλοντικής ευθύνης Σμπώκος Γ. (2008) Η Οδηγία 35/2004/ΕΚ για την περιβαλλοντική ασφάλιση –Πεδίο και προοπτικές εφαρμογής, ΠερΔικ 1/2008, σ. 59-63

ΜΕΡΟΣ ΣΤ': ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ενόψει των ανωτέρω εκτεθέντων προκύπτει ότι το νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των δασών τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο κρίνεται ικανοποιητικό όπως και οι πρωτοβουλίες που έχουν ληφθεί σε πολιτικό επίπεδο με το σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πλην όμως συνεχίζει η νομοθεσία για την προστασία των δασών συνεχίζει να διακρίνεται από αποσπασματικότητα και από μια μη ολοκληρωμένη και συνθετική προσέγγιση. Η αειφόρος διαχείριση των δασών, με βάση τις αρχές της MCPFE, τις πολιτικές και τις απαιτήσεις των κρατών μελών, την οποία στηρίζει η ΕΕ ιδιαίτερα μέσω της αγροτικής ανάπτυξης, παρέχει σημαντικά μέσα για τη μετατροπή της πολιτικής σε πράξη όσον αφορά τα δάση.

Μεταξύ των πρακτικών αειφόρου διαχείρισης των δασών είναι συνοπτικά όπως αναλύθηκαν ανωτέρω:

-Δάσωση, δημιουργία νέων δασών για βελτιωμένη δέσμευση του άνθρακα και βελτίωση της βιολογικής ποικιλότητας σε ενδεδειγμένες τοποθεσίες, για την προστασία των οικισμών και των πολιτιστικών τοπίων με ταυτόχρονη αύξηση της παραγωγικότητας μακροπρόθεσμα.

-Μέτρα πρόληψης των πυρκαγιών στα δάση, όπως διαχείριση των καυσίμων υλικών, δημιουργία και διατήρηση αντιπυρικών ζωνών, δασικών μονοπατιών, σημείων υδροδότησης, κατάλληλη επιλογή ειδών δένδρων, μόνιμες εγκαταστάσεις παρακολούθησης δασικών πυρκαγιών και εξοπλισμός επικοινωνίας για την αποτροπή καταστροφικής εξάπλωσης των πυρκαγιών.

-Ορθός δασικός σχεδιασμός, με τον οποίο είναι δυνατόν να υποστηριχθεί η προσαρμογή της σύνθεσης δασικών ειδών με την υποστήριξη πιο κατάλληλων ειδών δένδρων και φυλών ή, στο πλαίσιο των ειδών, υψηλότερη γενετική ποικιλότητα

-Βιώσιμη χρήση και συγκέντρωση ξυλείας, καθώς και επενδύσεις σε δασοκομικές δραστηριότητες για την αύξηση της σταθερότητας και της ανθεκτικότητας των δασών στην κλιματική αλλαγή, όπως και η μείωση των κινδύνων από δασικές πυρκαγιές, ασθένειες και θύελλες

-Δραστήρια υποστήριξη του συνδυασμού σύνθεσης ειδών δένδρων που ενδεχομένως προσαρμόζονται καλύτερα στην εκάστοτε τοποθεσία και με καλύτερους όρους ανάπτυξης σε συνθήκες κλιματικής αλλαγής, συμπεριλαμβανομένης μεταξύ άλλων της αξιοποίησης της φυσικής αναγέννησης, όπου ενδείκνυται και είναι δυνατόν.

-Διαφύλαξη των ενδημικών γενετικών πόρων και επιλογή των στοιχείων εκείνων από το υπάρχον απόθεμα γονιδίων που έχουν καλύτερη προσαρμοστικότητα στις αναμενόμενες εντονότερες συνθήκες στο μέλλον.

Τέλος η ανάγκη για πιο εναρμονισμένες, αξιόπιστες και αναλυτικές πληροφορίες για τα δάση αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο από την Επιτροπή και τα κράτη μέλη. Η εναρμονισμένη σύνταξη εκθέσεων με βάση πληρέστερη δέσμη δεικτών θα μπορούσε να αποβεί για την καλύτερη πληροφόρηση σχετικά με την αξιοποίηση των δασών, τις λειτουργίες των δασών και εντέλει την προστασία των δασών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αραμπατζής Γ. (2000), Νομοθετικά πλαίσια της θηραματοπονίας και της θήρας στην Ελλάδα, ΠερΔικ 4 /2000
- Αραμπατζής (2002), Ανάλυση των επενδύσεων στη δασοπονία σε Εθνικό επίπεδο: Η περίπτωση των δασικών φυτειών του Νομού Πέλλας, Διδακτορική διατριβή η οποία υποβλήθηκε στο τμήμα Δασολογίας και Φυσικού περιβάλλοντος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Τόπος 18-19/2002, Επιθεώρηση Χωρικής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος σ. 259-272
- Βαλάτσος Θ. (2001), Η αιεφόρος ανάπτυξη σήμερα, Έννοια νομικό πλαίσιο και προκλήσεις- ζητήματα που ανακύπτουν, ΠερΔικ 2/2001, σ. 216-220
- Βαλάτσος Α., Μπαμπαλιούτας Α. (2007), Η συμβολή της περιφερειακής διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης στην προστασία του περιβάλλοντος, ΠερΔικ 1/2007, σ. 52-57
- Βαρελά Μ. (2008), Η εφαρμογή της αρχής της προφύλαξης μετά τον Ν. 3431/2006-Σκέψεις με αφορμή την υπ' αριθμ. 100/2007 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Λαμίας, ΠερΔικ 1/2008, σ. 25-30
- Βαρθαλη Δ. (2008), Το αγγλοσαξονικό μοντέλο προστασίας του περιβάλλοντος, ΠερΔικ 4/2008, σ. 587-591
- Γιαννακούρου Τ. (2007), Η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων και η αναθεώρηση του Συντάγματος, δημοσιευμένο στον δικτυακό τόπο www.nomosphysis.org.gr
- Δαγκλή Κ. (2008), Πολιτικές αιεφόρου ανάπτυξης, ΠερΔικ 4/2008, σ. 592-604
- Δημητρακόπουλος Ι. (2003), Η νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και Βασική Κοινοτική Νομοθεσία για το περιβάλλον, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003
- Δωρής Φ. (2003), Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και περιορισμοί του δικαιώματος της ιδιοκτησίας, δημοσιευμένο στο: Ελληνική Εταιρεία Δικαίου περιβάλλοντος, Hellenic Environmental Law Society, Δικαίωμα ιδιοκτησίας και προστασία περιβάλλοντος, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003, σ. 25-33.
- Ευστρατίου Μ. (2000), Πολεοδομικός σχεδιασμός, Τοπική Αυτοδιοίκηση, αναγκαστική απαλλοτρίωση και δικαστική προστασία, ΠερΔικ 4/2000 σ. 475-484,

- Erhun Kula, Πρωτοπαππάς Α. (2005), Οικονομικά και Πολιτικές για τη Βιώσιμη Διαχείριση του Περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονική
- Καλλία-Αντωνίου (2006), Η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και η εφαρμογή της στην Ελλάδα, ΠερΔικ 2/2006, σ. 241-249
- Καράκωστα Ι. (2006), Περιβάλλον και Δίκαιο, Δίκαιο Διαχείρισης και Προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών, 2^η έκδοση, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
- Καράμπελα Α. (2001), Περιβαλλοντική Διαχείριση και περιβαλλοντικά εργαλεία, ΠερΔικ 1/2001, σ. 61-65
- Κοντογιάννη Α., Σκούρτος Μ. (2003), Δικαιώματα Ιδιοκτησίας και προστασία της βιοποικιλότητας: οι οικονομικές προσεγγίσεις, δημοσιευμένο στο: Ελληνική Εταιρεία Δικαίου περιβάλλοντος, Hellenic Environmental Law Society, Δικαίωμα ιδιοκτησίας και προστασία περιβάλλοντος, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003, σ. 61-80
- Κρητικός Μ. (2000), Προστασία της άγριας πανίδας ή εκτέλεση μεγάλων έργων; Ένα δικαστικό χρονικό, σ. 44-47
- Κρητικός Μ. Πολίτης Ε. (1998), Κλιματικές αλλαγές από το Ρίο (1992)- Μέχρι το Μπουένος Αϊρες (1998), ΠερΔικ 3/1998, σ. 454-461
- Λαμπαδάριος Σ. (2005), Πρωτόκολλο του Κιότο-Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Αερίων Θερμοκηπίου: Η εναρμόνιση με την Οδηγία 2003/87 δημιουργεί ευκαιρίες, προκλήσεις και υποχρεώσεις αναφορικά με την εμπορία δικαιωμάτων αερίων θερμοκηπίου στις μεγάλες ελληνικές βιομηχανίες, ΠερΔικ 2/2005, σ. 250 επ.
- Λιάσκα Α. (2008), Δέκα χρόνια μετά τη Σύμβαση του Άαρχους, ΠερΔικ 2/2008, σ. 232-236
- Λεφάκης Ι. (1998), Κοινή Αγροτική Πολιτική και Περιβάλλον, ΠερΔικ 3/1998, σ. 339-348
- Μαριά Αι. (1998), Η νομική προστασία των δασών, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα –Κομοτηνή
- Μαριά Αι. (2000), Ενημερωτικό σημείωμα στην υπ' αριθμ. 572/1999 ΣτΕ απόφαση, ΠερΔικ 4/2000, σ. 595-599
- Μαριά Αι. (2001), Τεχνικά έργα ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ) και προστασία του περιβάλλοντος, ΠερΔικ 3/2001, 339 -345

- Μαριά Αι. (2004), Ο Ν. 3208/2003 για την προστασία των δασικών οικοσυστημάτων ένα χρόνο μετά τη θέση του σε ισχύ-Κριτικές σκέψεις και παρατηρήσεις ΠερΔικ 4/2004, σ. 460-470
- Μαριά Αι. (2006), Συνταγματική Προστασία Δασών και Αναθεώρηση του Συντάγματος, Νοέμβριος 2006 δημοσιευμένο στο δικτυακό τόπο www.nomosphysis.org.gr/articles.
- Μαριά (2008), Οι έννοιες του δάσους και της δασικής έκτασης κατά τον Ν. 3208/2003 και η νομολογιακή τους ανάγνωση-Κριτικές σκέψεις με αφορμή την ΣτΕ 3359/2008, ΠερΔικ 4, σ. 560-573
- Μιχαηλίδου Χ. (2007), Πρόσβαση των περιβαλλοντικών ενώσεων στη δικαιοσύνη-Παρουσίαση των εθνικών δικαίων και των προοπτικών του κοινοτικού δικαίου, ΠερΔικ 2/2007, σ. 208-216
- Μοδινός Μ. (1999), Η έννοια της βιοποικιλότητας και η γεωγραφία των απειλών κατά των τροπικών δασών βροχής, ΠερΔικ 2/1999, σ. 157-181
- Μοδινός Μ. (2000), Γεωργία και Περιβαλλοντική υποβάθμιση: Διάβρωση και εξάντληση της παραγωγικής βάσης, ΠερΔικ 1/2000, σ. 18-39
- Μοδινός Μ. (2002), Προς μια νέα περιβαλλοντική διακυβέρνηση, ΠερΔικ 3/2002, σ. 474-494
- Μπάλιας Γ. (2001), Η περιβαλλοντική ευθύνη, Φιλοσοφικές, ιστορικές και νομικές παράμετροι, ΠερΔικ 1/2001, σ. 21-34
- Μπεριάτος Η. (1997), Η Διάσκεψη του Κυότο για την κλιματική αλλαγή, ΠερΔικ 3/1997, σ. 398-402
- Narayan C. Fernandes P., Brusselen J, Schuck A. (2007) Potential for CO2 emissions mitigation in Europe through prescribed burning in the context of the Kyoto Protocol, *Forest Ecology and Management* 251 (2007) 164-173
- Πέτρου Χ. (2008), Η προσαρμογή της ελληνικής έννομης τάξης στο περιβαλλοντικό κοινοτικό κεκτημένο, ΠερΔικ 2/2008, σ. 199-216
- Πούλη Σ., Γλύτσης Μ. (1998), Εφαρμογή της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ 'Για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας', ΠερΔικ 1/1998 σ. 55-64.
- Patenaude G., Milne R., Dawson T. (2005), Synthesis of remote sensing approaches for forest carbon estimation: reporting to the Kyoto Protocol, *Environmental Science & Policy* (2005) 161-178
- Ρίζος Σ. (2004), Χωροταξία και δάσος στη Γερμανία, ΠερΔικ 3/2004, σ. 317-323

- Rehbinder E. (1998), Οι περιβαλλοντικές συμφωνίες, Ένα νέο εργαλείο Περιβαλλοντικής Πολιτικής, ΠερΔικ 2/1998, σ. 463-487
- Σαπουντζάκη Κ., Πάγκας Ν. (1997), Προβλήματα Προστασίας της Δασικής Γης που Απορρέουν από την Ανεπάρκεια των θεσμών για τη Δασική Πολιτική και το Χωροταξικό Σχεδιασμό, περιοδικό ΤΟΠΟΣ, Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών, 12/97, σ. 141-164
- Σιούτη Γ.(2000), Αναθεώρηση και Προστασία του περιβάλλοντος ΠερΔικ 4/2000 σ. 466-469,
- Σκουτέρης Β. (2008), Η «παρά τω δικαστηρίω» διαμεσολάβηση ως εναλλακτικός τρόπος επίλυσης των περιβαλλοντικών διαφορών: Σκέψεις με αφορμή τις εξελίξεις σε ΗΠΑ και Γερμανία», ΠερΔικ 3/2008, σ. 373-380
- Σμπώκος Γ. (2008), Η οδηγία 35/2004/ΕΚ για την περιβαλλοντική ασφάλιση-Πεδίο και προοπτικές εφαρμογής, ΠερΔικ 1/2008 σ. 59-63
- Τάχος Αναστ. (2007) (επιμέλεια), Βασικές Διατάξεις προστασίας του περιβάλλοντος (Ελληνική Νομοθεσία, Κοινοτικό Δίκαιο, Διεθνείς Συμβάσεις, Βασική Νομολογία), εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2007.
- Χαϊνταρλής Μ. (1999), Η φύση υποκείμενο δικαίου, δημοσιευμένο στο δικτυακό τόπο <http://nomosphysis.org.gr/articles>
- Χαϊνταρλής Μ., Νομικές και διοικητικές προϋποθέσεις εφαρμογής της Οδηγίας 92/43 στην Ελλάδα: εισαγωγικές σκέψεις και παρατηρήσεις, αειχώρος 2 (2), σ. 98-113
- Χατζή Χ., Μαυρομάτη Ε. (2008), Συνήγορος του Πολίτη, Αίτηση για έλεγχο νομιμότητας ανέγερσης ξενοδοχειακής μονάδας στη λίμνη Αντινιώτη (περιοχή Natura), Πορισματικό έγγραφο της 30.12.2005 επί των υπ' αριθμ. 2914/10.8.2005 και 16404/14.10.2005 αναφορών
- Χατζή Χ., Τσαϊτουρίδης Χ., Βελαώρας Δ. (2008), Συνήγορος του πολίτη, Αιολικό Πάρκο εντός δάσους στους Δήμους Ζάρακα και Νιάτων Λακωνίας, Πόρισμα Υποθέσεων 9824, 15266/2006 (δημοσίευση: Μάιος 2007)
- Χατζοπούλου Ι. (2005) Ο νόμος 3208/2003 'Προστασία δασικών οικοσυστημάτων, κατάρτιση δασολογίου, ρύθμιση εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων', ΔτΑ 25/2005, σ. 113-146
- Χατζοπούλου Α., Στεφάνου Ι., Γερασιμου Σ. (2008), Προς μια ποιοτική προσέγγιση της φέρουσας ικανότητας 55-58
- Χριστοπούλου Ο. (2001), Η περιβαλλοντική προστασία του αγροτικού χώρου στην Ε.Ε., Θεσμοί και εφαρμογές, ΠερΔικ 1/2001 σ. 49-60

Χριστοπούλου Ο. (2001), Θεσμικό πλαίσιο προστασίας των ευρωπαϊκών δασών, ΠερΔικ 3/2001, σ. 366-375.